

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 30.5.2012
SWD(2012) 314 final

WERKDOCUMENT VAN DE DIENSTEN VAN DE COMMISSIE

**Beoordeling van het nationale hervormingsprogramma 2012 en het
stabiliteitsprogramma voor BELGIË**

bij

Aanbeveling voor

EEN AANBEVELING VAN DE RAAD

**betreffende het nationale hervormingsprogramma 2012 van België en een advies van de
Raad betreffende het stabiliteitsprogramma van België, 2012-2015**

{COM(2012) 314 final}

INHOUD

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING.....	4
2. ECONOMISCHE ONTWIKKELING EN UITDAGINGEN	5
2.1. Recente economische ontwikkelingen en vooruitzichten	5
2.2. Uitdagingen	6
3. BEOORDELING VAN DE BELEIDSAGENDA	9
3.1. Begrotingsbeleid en belastingen.....	9
3.2. Financiële sector.....	16
3.3. Arbeidsmarkt-, onderwijs- en sociaal beleid	17
3.4. Structurele maatregelen voor groei en concurrentievermogen.....	21
3.5. Modernisering van de overheidsdiensten	27
4. OVERZICHTSTABEL	28
BIJLAGE.....	35

SAMENVATTING

Naar verwachting zal het Belgische bbp in de eerste helft van 2012 nagenoeg stabiel blijven, gevolgd door een bescheiden exportgericht herstel vanaf het derde kwartaal. De werkloosheid zal naar verwachting geleidelijk stijgen, van 7,2% in 2011 tot ongeveer 8% in 2013.

België heeft recentelijk hervormingen goedgekeurd, ook op centrale gebieden als de arbeidsmarkt en pensioenen. België heeft ook een begroting voor 2012 ingediend waardoor vooruitgang kon worden geboekt bij de begrotingsconsolidatie. Gelet op de blijvende uitdagingen, waarvan sommige nog nijpender zijn geworden, heeft België aangekondigd dat extra maatregelen zullen worden genomen om de begrotingsconsolidatie voort te zetten en de structurele hervormingen te verstevigen.

Het in 2012 terugdringen van het begrotingstekort tot minder dan 3% van het bbp en een blijvende verbetering van de langetermijnhoudbaarheid van de overheidsfinanciën door het in toom houden van de leeftijdsgerelateerde uitgaven blijven belangrijke beleidsuitdagingen. De evolutie van het concurrentievermogen van de Belgische economie baart zorgen, wegens de geringe productiviteitsgroei en de stijgende loonkosten, waarbij de loonvormings- en indexeringsmechanismen de inspanningen om de reële loonstijgingen te beperken, belemmeren. In de detailhandel en de netwerkindustrieën is nog steeds sprake van een vrij zwakke concurrentiedruk en een aantal structurele belemmeringen. De hervorming van het systeem van werkloosheidsuitkeringen waarmee een aanvang is gemaakt, kan nog worden aangevuld met initiatieven om werken aantrekkelijker te maken en om tot een doeltreffender actief arbeidsmarktbeleid te komen, met name voor jonge werklozen, oudere werknemers en niet-EU-burgers. De financiële positie van de Belgische banken blijft kwetsbaar. Ten slotte lijkt ook de reductie van broeikasgasemissies van niet onder de emissiehandelsregeling vallende activiteiten, met name het vervoer, voor België een uitdaging op te leveren.

1. INLEIDING

Procedurele aspecten

In juni 2011 stelde de Commissie zes landenspecifieke aanbevelingen (LSA's) voor economische en structurele hervormingen in België voor. In juli 2011 keurde de Raad die aanbevelingen goed, die betrekking hadden op de overheidsfinanciën, het pensioenstelsel, de financiële sector, de arbeidsmarkt en de loonvorming, en het mededingingsbeleid, en aansloten bij de verbintenissen die de Belgische autoriteiten op zich hadden genomen in het **Euro Plus-pact** van maart 2011.

In november 2011 publiceerde de Commissie haar jaarlijkse groeianalyse voor 2012 (JGA 2012), waarin zij voorstellen deed voor een noodzakelijke gemeenschappelijke opvatting van de prioritaire acties op nationaal en EU-niveau in 2012. De nadruk werd gelegd op vijf prioriteiten — groeivriendelijke begrotingsconsolidatie, normalisering van de kredietverschaffing aan de economie, bevordering van groei en concurrentievermogen, aanpakken van de werkloosheid en van de sociale gevolgen van de crisis, en modernisering van de overheidsdiensten. De lidstaten werden ook aangemoedigd daar in het Europees Semester 2012 uitvoering aan te geven.

Tegen die achtergrond heeft België in april 2012 een bijgewerkte versie van zijn nationale hervormingsprogramma (NHP) en stabiliteitsprogramma ingediend. Die programma's bevatten details over de sinds juli 2011 geboekte vooruitgang en de plannen die ten uitvoer worden gelegd. In dit werkdocument van de diensten van de Commissie wordt onderzocht hoe in België uitvoering is gegeven aan de aanbevelingen van 2011, de verbintenissen in het kader van het Euro Plus-pact en de JGA 2012. Het vermeldt de actuele beleidsuitdagingen en onderzoekt de meest recente beleidsplannen van de lidstaat.

Algemene beoordeling

België heeft de aanbevelingen van de Raad slechts ten dele opgevolgd. De tenuitvoerlegging werd in zekere mate bemoeilijkt door het feit dat de nieuwe federale regering de eed pas heeft afgelegd op 6 december 2011, 541 dagen na de verkiezingen van 13 juni 2010. Het regeerakkoord omvat institutionele hervormingen en een begroting voor 2012, waardoor vooruitgang kon worden geboekt bij de begrotingsconsolidatie en een aantal noodzakelijke structurele hervormingen op het gebied van de arbeidsmarkt en de pensioenen. De tot dusver geleverde inspanningen zijn welkom, maar moeten worden aangevuld met verdere hervormingen.

De uitdagingen voor het land blijven nagenoeg dezelfde, hoewel sommige daarvan nijpender zijn geworden. In de eerste plaats moet ervoor worden gezorgd dat de overheidsfinanciën op het goede spoor blijven. Op korte termijn moet het begrotingstekort daarom overeenkomstig de BTP en de aanbeveling van de Raad van 2011 in 2012 duurzaam worden teruggebracht tot minder dan 3% van het bbp. Op langere termijn moeten de kosten van de vergrijzing worden aangepakt en moet het begrotingstekort structureel worden teruggedrongen zodat de hoge overheidsschuld weer kan gaan dalen. De ondersteuning van de hervorming van de sociale zekerheid voor ouderen door maatregelen die het actief ouder worden en langer werken aanmoedigen en de koppeling van de wettelijke pensioenleeftijd aan de levensverwachting zouden tot de verwezenlijking van dit doel bijdragen. In de tweede plaats staat het Belgisch financieel systeem nog steeds voor grote uitdagingen. De herstructurering van de Belgische banken is nog steeds aan de gang, en bovendien zijn de risico's van het bankwezen en van de overheidssector, gezien het hoge niveau van de verleende garanties, met elkaar verweven. In de derde plaats blijven de structurele problemen van de arbeidsmarkt

bestaan, en er kan meer worden gedaan om die aan te pakken. Het is van essentieel belang dat de participatie in een leven lang leren wordt verhoogd en dat de hervormingen op het gebied van beroepsonderwijs en –opleiding worden voortgezet om tot een doeltreffender actief arbeidsmarktbeleid te komen, met name ten aanzien van oudere werknemers en kansarme groepen, zoals mensen met een migratieachtergrond. In de vierde plaats gaat het Belgische concurrentievermogen achteruit en worden ondernemingen geconfronteerd met hoge arbeidskosten (te wijten aan de belastingen en de loondynamiek) en energieprijzen, terwijl de productiviteitsgroei beperkt blijft. Met uitzondering van een beter toezicht op de energieprijzen zijn geen stappen ondernomen om het loonvormingsmechanisme aan te passen of de opzet van het belastingstelsel te verbeteren. Er is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om belastingen te verschuiven naar minder groeiverstorende belastingen. Ten slotte is onvoldoende vooruitgang geboekt bij de ondersteuning van de efficiënte werking van de interne markt en bij de verdere ontwikkeling van de concurrentie in de detailhandel en de netwerkindustrieën (energie, transport; telecommunicatie en postdiensten).

2. ECONOMISCHE ONTWIKKELING EN UITDAGINGEN

1.1. 2.1. Recente economische ontwikkelingen en vooruitzichten

Recente economische ontwikkelingen

De Belgische economie, die zich ten gevolge van de groeiende wereldhandel in 2010 en de eerste helft van 2011 goed had hersteld, **ging in de tweede helft van 2011 duidelijk minder presteren**. Het bbp bleef stabiel in het derde kwartaal en kromp met 0,1% in het vierde kwartaal, hetgeen voor 2011 resulteerde in een gemiddelde bbp-groei van 2,0%.

De belangrijkste redenen voor die groeivertraging waren de **algemene verzwakking van de activiteit op wereldvlak en de voortdurende staatsschuldencrisis in de eurozone**, die sinds de zomer van 2011 hebben gewogen op het vertrouwen van de consument en het bedrijfsleven. Bovendien heerst er na de ondergang van Dexia in oktober 2011 en de extra waarborgen die de Belgische regering krachtens de tijdelijke overeenkomst met Frankrijk en Luxemburg van december 2011 heeft verstrekt (27,2 miljard EUR, of 7,4% van het bbp) opnieuw bezorgdheid over de gezondheid van de banksector en de weerslag daarvan op (de voorwaarden voor) leningen aan huishoudens en ondernemingen.

Ten gevolge van de stijging van de prijzen van energie en onbewerkte levensmiddelen is de inflatie in 2011 gestegen tot 3,5% (van 2,3% in 2010), meer dan het gemiddelde van de eurozone (respectievelijk 1,6% en 2,7% in 2010 en 2011).

Het aantal banen nam in 2010 en 2011 toe (met respectievelijk 0,8% en 1,3%). Daardoor daalde de werkloosheid van 8,3% in 2010 tot 7,2% in 2011, een van de beste resultaten in de EU.

Vooruitzichten

De factoren waardoor de economische bedrijvigheid in de tweede helft van 2011 is gekrompen, zijn begin 2012 nog steeds aanwezig (geringe groei van de wereldhandel, voortduren van de staatsschuldencrisis en een kwetsbaar gebleven banksector). Daarom wordt verwacht dat het bbp in de eerste helft van 2012 nagenoeg stabiel zal blijven. In het derde kwartaal wordt een zeer bescheiden (exportgericht) herstel verwacht, dat zich in het vierde kwartaal wellicht zal doorzetten.

De indicator van het consumentenvertrouwen bereikte in mei 2011 zijn hoogtepunt, maar is sindsdien weer gedaald wegens de toenemende bezorgdheid over de arbeidsmarkt en

de algemene economische situatie. De **particuliere consumptie**, die in 2011 met 0,7% was toegenomen, **zal in 2012** daarom **wellicht blijven haperen** en niet echt groeien. **De particuliere investeringen zullen vermoedelijk aanzienlijk vertragen**, daar het benuttingspercentage van de capaciteit tot onder het langetermijngemiddelde is gevallen. De gedaalde vraag naar hypotheeklen in het eerste kwartaal van 2012 zal wellicht de investeringen in de bouw beïnvloeden. Ten slotte zullen de consolidatiemaatregelen in de begroting voor 2012, die in januari en maart zijn aangevuld met extra maatregelen, de groei dit jaar vermoedelijk in beperkte mate maar negatief beïnvloeden. De uitvoer nam in het eerste kwartaal van 2011 nog steeds toe, maar is sindsdien wegens de groeivertraging van de buitenlandse markten teruggevallen. In de loop van 2012 zal de uitvoer vermoedelijk weer aantrekken, maar het ongunstige vertrekpunt zal de groei ervan in 2012 als geheel beperken.

Verwacht wordt dat de inflatie in 2012 enigszins **zal afnemen** (van 3,5% tot 2,9%) en in 2013 nog verder zal dalen (tot 2,1%).

De vooruitzichten op de arbeidsmarkt zijn minder rooskleurig geworden. Daardoor zal de **werkloosheidsgraad wellicht geleidelijk weer stijgen** tot 8% in 2013.

Procedurele en governancekwesties

Op 30 april 2012 heeft de Belgische regering bij de Europese Commissie het stabiliteitsprogramma en het nationale hervormingsprogramma (NHP) ingediend. Die twee stukken bevatten een geïntegreerd overzicht van de inspanningen voor begrotingsconsolidatie enerzijds en van de wezenlijke structurele hervormingen en tot macro-economische stabilisering strekkende hervormingen anderzijds. Het stabiliteitsprogramma strookt met de gedragscode en het NHP beantwoordt aan de richtsnoeren van de Commissie. België heeft ervoor gezorgd dat die twee programmeringsdocumenten nauw bij elkaar aansluiten. Het NHP is goedgekeurd door de federale regering, en de bij het NHP gevoegde gewestelijke NHP's waren eerder goedgekeurd door de verschillende gewestregeringen. Voordat het NHP werd goedgekeurd, heeft de Belgische regering met de sociale partners overlegd over kwesties die verband houden met Europa 2020. Om de nationale doelstellingen voor 2020 te halen, is het van wezenlijk belang dat de gewestelijke en nationale doelstellingen met elkaar overeenstemmen en dat er coördinatie is tussen de gewestelijke actoren.

1.2. 2.2. Uitdagingen

De belangrijkste beleidsuitdagingen voor België zijn sinds de evaluatie in 2011 niet veranderd. **De stand van de overheidsfinanciën blijft de belangrijkste uitdaging.** Hoewel het overheidstekort in de jaren na de crisis weer geleidelijk is gedaald, blijft de overheidsschuld groot, hetgeen de duurzaamheid van de overheidsfinanciën in gevaar brengt in het licht van de snel vergrijzende bevolking (de leeftijdgebonden uitgaven in België behoren tot de hoogste van de EU) en de grote uitgaven voor sociale transfers. Ook is het **Belgische begrotingskader** voor verbetering vatbaar. Volgens het institutionele deel van het eind 2011 gesloten regeerakkoord krijgen de gewesten en gemeenschappen meer verantwoordelijkheid, hetgeen noopt tot transparantere regels inzake interne uitgaven en vereist dat een daadwerkelijke begrotingsplanning op middellange termijn wordt uitgebreid tot alle bestuursniveaus.

Hoewel de gezondheid van de financiële sector in 2010 en begin 2011 is verbeterd, **staan de Belgische banken nog steeds voor grote uitdagingen.** De herstructurering van de Belgische banken is nog steeds aan de gang, en de staatssteun die in 2008/2009 is verleend in antwoord op de financiële crisis, is nog niet geheel terugbetaald. Gezien het

hoge niveau van de verleende garanties zijn de risico's van het bankwezen en van de overheidssector bovendien met elkaar verweven.

In de derde plaats lijdt de Belgische arbeidsmarkt aan een blijvend **groot aandeel langdurig werklozen** in de totale werkloosheid, een **geringe arbeidsparticipatie van ouderen en mensen met een migratieachtergrond** in het hele land en een **hoge jeugdwerkloosheid** in het Waals Gewest, het Brussel Hoofdstedelijk Gewest en sommige stedelijke gebieden in het Vlaams Gewest¹. Dit laatste gewest presteert beter dan de andere twee, zowel wat de huidige totale werkgelegenheid als de groei van de werkgelegenheid in de laatste tien jaar betreft. Niettemin blijft de Vlaamse gewestelijke participatiegraad achter bij die van de best presterende regio's in de buurlanden². Een bijzonder kwetsbare groep op de Belgische arbeidsmarkt bestaat uit **niet-EU-burgers**. Hun participatiegraad is de laagste van de hele EU en zij lopen veel meer kans op sociale uitsluiting dan de eigen burgers. België zou voordeel kunnen halen uit sterkere stimulansen om te werken door een verlaging van de belastingwig en de (para)fiscale druk op inkomsten uit arbeid. Activeringsmaatregelen voor werklozen zijn relatief ondoeltreffend en aan de voorwaarden voor het krijgen van een werkloosheidsuitkering zou strenger de hand kunnen worden gehouden teneinde het zoeken naar werk aantrekkelijker te maken.

Een vierde grote uitdaging is het Belgische **concurrentievermogen**. De lopende rekening verslechtert geleidelijk³, wegens de verslechtering van de goederenbalans, die niet volledig wordt gecompenseerd door de gunstige ontwikkeling van de dienstenbalans. Bij de factoren die aan die verslechtering ten grondslag liggen, speelt het **verlies van kostenconcurrentievermogen** zeker een rol. Wegens het bestaan van een systeem van automatische loonindexering is het niet uitgesloten dat de inspanningen van de regering om de reële loonstijgingen in de periode 2011-2012 tot maximaal 0,3% te beperken, niet hebben kunnen voorkomen dat de nominale lonen hoger zijn dan in de buurlanden, daar de inflatie hoger zal kunnen uitvallen dan tijdens de loononderhandelingen werd verwacht, en ook hoger dan in de buurlanden. Dit is des te problematischer nu ook de productiviteitsgroei zwak is en niet alleen de lonen, maar ook de kosten van intermediaire inputs (met name energie) hoog zijn.

Hoewel de energiemarkt sinds 2007 is geliberaliseerd, lijken de detailhandelsprijzen voor energie niet competitief te zijn. Doorgaans zijn ook andere goederen en diensten duurder in België dan in andere lidstaten, hetgeen is toe te schrijven aan een vrij **zwakke concurrentiedruk** en een aantal structurele belemmeringen, met name in de detailhandel en de netwerkindustrieën, zoals energie, vervoer, postdiensten en telecommunicatie. Die hogere prijzen zorgen voor opwaartse druk op de **(kern)inflatie**, waardoor via de

¹ Terwijl de jeugdwerkloosheid in 2010 in het Vlaams Gewest 15,6% bedroeg, was dat in het Waals Gewest 30% en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 39,7%. Dat betekent echter niet dat de jeugdwerkloosheid in het Vlaams Gewest geen probleem is. Volgens een fijnere analyse door de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling ligt de jeugdwerkloosheid in bepaalde (vooral) stedelijke gebieden tussen 18 en 24%.

² Terwijl de participatiegraad (20-64) in 2010 in het Waals Gewest 62,6% bedroeg en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 59,2%, bedroeg hij in het Vlaams Gewest 72,1%, minder dan de nationale participatiegraad in Nederland (76,8%) en Duitsland (74,9%), maar meer dan die in Frankrijk (69,1%).

³ Terwijl de lopende rekening tussen 1995 en 2000 overschotten van meer dan 5% van het bbp genereerde, is dat overschot geleidelijk afgekald tot minder dan 2% van het bbp in 2010 (definitie betalingsbalans).

automatische loonindexering de lonen worden beïnvloed en de prijzen van industriegoederen stijgen.

Het Belgische concurrentievermogen zou ook kunnen worden geschraagd door **niet-prijsgebonden factoren**, zoals de structurele kenmerken van de handel (bv. productspecialisatie en geografische bestemming van de uitvoer) en microaspecten van de economische prestaties (zoals merk, kwaliteit en klantenservice) die niet volledig worden bestreken door maatregelen op basis van de prijs. België kan bogen op een onderzoekssysteem van hoge kwaliteit, maar de O&O-intensiteit van de particuliere sector is de laatste jaren gestagneerd. Een centrale uitdaging voor België is de vraag hoe de **overgang naar een kennisintensievere economie** kan worden versneld door ten volle gebruik te maken van de sterke kanten van zijn onderzoekssysteem. Ondanks de beschikbaarheid van hooggekwalificeerd menselijk kapitaal lijkt **de vraag naar en het aanbod van arbeid** in sommige sectoren bovendien **slecht op elkaar** te zijn **afgestemd**. Het tekort aan hoogopgeleiden (vooral exacte wetenschappers en ingenieurs) kan een belangrijke belemmering gaan vormen voor een verdere verbetering van de innovatieprestatie van de Belgische economie.

Met betrekking tot klimaat en energie ligt België op schema om zijn doelstelling te realiseren die erin bestaat het aandeel hernieuwbare energie in het energieverbruik te verhogen, maar **de vooruitgang wat de vermindering van de broeikasgassen met 15 % in de niet-ETS⁴-sectoren betreft zal waarschijnlijk verwaarloosbaar zijn**. Hoewel de emissies tegen 2010 (in vergelijking met 2005) met 1% waren gedaald, zullen zij volgens de laatste Belgische prognoses tegen 2020 naar verwachting (in vergelijking met 2005) met 0,3% stijgen, waardoor het doel met 15,3% wordt voorbijgeschoten.

Kader 1: Samenvatting van de resultaten van de grondige evaluatie volgens de macro-economische-onevenwichtighedenprocedure

De recente verslechtering van de lopende rekening van de betalingsbalans van België, die hoofdzakelijk te wijten is aan de verslechtering van het goederensaldo – in tegenstelling tot de verbetering van het dienstensaldo, ging gepaard met aanzienlijke verliezen aan marktaandeel en een afnemend kostenconcurrentievermogen. Terwijl onduidelijk blijft of deze ontwikkeling toe te schrijven is aan een duurzame overgang naar een meer dienstengerichte economie, wijst het feit dat de Belgische export terrein verloren heeft in vergelijking met andere landen in de eurozone, op landspecifieke negatieve factoren. De analyse erkent weliswaar het hoge productiviteitsniveau van het land, maar benadrukt dat zowel kosten- als niet-kostenfactoren het Belgische concurrentievermogen hebben tegengewerkt. Het kostenconcurrentievermogen heeft nadeel ondervonden van zowel ontwikkelingen met betrekking tot de arbeidskosten als van de prijs van intermediaire inputs, hoofdzakelijk energie. De arbeidskosten zijn immers sneller gestegen dan bij de belangrijkste handelspartners van België (DE, FR en NL). Bovendien maakt het technologische gehalte (veel laag- tot mediumtechnologische goederen) van de Belgische exportproducten België gevoeliger voor concurrentie uit lagelonenlanden, terwijl de geografische specialisatie van de export (hoofdzakelijk landen in de eurozone) een tragere marktgroei met zich meebrengt.

⁴ In België is slechts 37,9% van de emissies afkomstig van sectoren die in het EU-emissiehandelssysteem (Emission Trading Scheme - ETS) zijn opgenomen. Van de belangrijkste niet-ETS-sectoren vormen het wegvervoer (21,5%) en het energieverbruik (38,9%) de grootste bronnen van broeikasgasemissies in het land.

Intern is de niet-geconsolideerde schuld van niet-financiële vennootschappen in de particuliere sector hoog. Specifieke factoren zoals de hoge kredietverstrekking onder ondernemingen van dezelfde groep, die gedeeltelijk verband houdt met de vroeger voordelige fiscale regeling voor de coördinatiecentra, dragen er echter toe bij om de bezorgdheid te verminderen. Daartegenover staat dat de schuldenlast van de huishoudens, die hoofdzakelijk gerelateerd is aan hypotheekschulden, relatief laag is, terwijl het vermogen van de huishoudens, gemeten aan de hand van hun saldo van vorderingen en schulden, een van de hoogste is in de eurozone.

De ombuiging van de trend wat de overheidsschuld betreft is een punt van bezorgdheid. Gezien de hoge en toenemende overheidsschuld en niettegenstaande de economie in haar geheel een nettofinancieringsoverschot vertoont, blijft de Belgische overheid kwetsbaar voor marktdruk. De sterke interactie tussen de Belgische overheid en de banksector houdt een risico in. Het hoge niveau van de aan de financiële sector verleende staatsgaranties en de eventuele noodzaak van een herkapitalisatie van banken kunnen aanzienlijke gevolgen hebben voor de overheidsschuld. Aan de andere kant kunnen de Belgische banken negatieve gevolgen ondervinden van hun omvangrijk bezit aan binnenlandse overheidsobligaties, waardoor zij aan een aanzienlijke overheidsschuld zijn blootgesteld.

De beleidsreactie om het kostenconcurrentievermogen te vergroten zou maatregelen kunnen omvatten om de werking van het loonvormingssysteem te verbeteren en om de concurrentie in de netwerkindustrieën, met name op de energiemarkt, te intensifiëren. Mogelijke maatregelen om het niet-kostenconcurrentievermogen te verbeteren zijn onder meer het bevorderen van investeringen in O&O en in de informatie- en telecomsector, het garanderen van efficiënte goederen- en dienstenmarkten door de versterking van de concurrentie en de herziening van met regelgeving verband houdende belemmeringen, het vergroten van het aanpassingsvermogen van de arbeidsmarkt om de herverdeling van arbeid te verbeteren en de benutting van de arbeidskrachten te vergroten. Ten slotte is het nodig dat maatregelen ter consolidering van de overheidsfinanciën krachtadig worden uitgevoerd om een gestage vermindering van de overheidsschuld te bewerkstelligen en om de druk op de markt voor overheidsschuldpapier te verlichten. Daardoor zou ook het risico worden verkleind voor banken die een grote hoeveelheid binnenlandse overheidsobligaties in portefeuille hebben.

3. BEOORDELING VAN DE BELEIDSAGENDA

1.3. 3.1. Begrotingsbeleid en belastingen

Ontwikkeling van de begroting en schulddynamiek

Het algemene overheidstekort is als gevolg van de financiële crisis en de recessie opgelopen van 1 % van het bbp in 2008 tot 5,6 % in 2009. Op 2 december 2009 heeft de Raad besloten dat er sprake was van een buitensporig tekort in België, en heeft hij aanbevolen tegen 2012 een eind te maken aan deze situatie. In 2010 is het tekort gedaald tot 3,8 % van het bbp, hoofdzakelijk dankzij het herstel en de in de begroting opgenomen consolidatiemaatregelen, maar deze daling viel in 2011 bijna stil daar het tekort slechts tot 3,7 % van het bbp afnam. De **in het stabiliteitsprogramma beschreven begrotingsstrategie heeft tot doel het tekort in 2012 terug te dringen tot minder dan 3 % van het bbp (2,8 %) en tegen 2015 een begroting in evenwicht tot stand te brengen.** Daartoe zou het tekort van entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid) worden verminderd van 2,4 % van het bbp in 2012 tot 0,1 % in 2015, terwijl entiteit II (gewesten, gemeenschappen en lokale overheden) een tekort van 0,4 % van het bbp zou

ombuigen in een overschot van 0,1 %. Het begrotingsdoel op middellange termijn, dat ongewijzigd blijft ten opzichte van de vroegere actualisering van het programma, is nog steeds een structureel overschot van 0,5 % van het bbp en beantwoordt op adequate wijze aan de eisen van het stabiliteits- en groeipact. Door de verlaging van het tekort zou het mogelijk zijn om vanaf 2013 een duidelijke vermindering van de overheidsschuldquote te realiseren (zie tabel IV in de bijlage).

Het stabiliteitsprogramma van België voor 2012 is gebaseerd op een **macro-economisch scenario** waarin de activiteit zich, na een stagnatie in 2012, licht herstelt in 2013 (+ 1,3 %) en vervolgens in 2014 en 2015 een duidelijker herstel laat zien, hoewel de groei van het bbp naar verwachting onder de 2 % zal blijven (respectievelijk + 1,7 % en 1,8 %). Voor 2012 en 2013 liggen deze verwachtingen heel dicht bij de in het voorjaar van 2012 door de diensten van de Commissie gemaakte prognose, waarin sprake is van een groei van het bbp van respectievelijk 0 % en + 1,2 %. Voor 2014 en 2015 liggen de groeiverwachtingen in het programma echter aanzienlijk hoger dan de door de diensten van de Commissie geraamde potentiële groei (gemiddeld 1,1 % per jaar).

Om de door de Raad vastgestelde termijn in acht te nemen en het tekort in 2012 te verminderen tot 2,8 % van het bbp, **heeft de nieuw gevormde Belgische regering in de begroting voor 2012, die in december 2011 is opgesteld, een reeks consolidatiemaatregelen opgenomen** die, volgens de begroting en het stabiliteitsprogramma, neerkomen op ongeveer 3 % van het bbp. Daarin is ook een aanvullende bevrozing van de uitgaven van ongeveer 0,35 % van het bbp opgenomen. De diensten van de Commissie concludeerden dat, op basis van het op dat moment prevalerende macro-economische scenario (een groeiverwachting van 0,9 % volgens de in het najaar van 2011 door de diensten van de Commissie gemaakte prognose), de consolidatiemaatregelen in de begroting en de aanvullende bevrozing, het tekort in 2012 zou uitkomen op 2,9 % van het bbp.

Sindsdien is de groeiprognose aanzienlijk naar beneden bijgesteld, namelijk tot 0 % (voorjaarsprognose 2012 van de diensten van de Commissie). **In maart hebben de Belgische autoriteiten een begrotingscontrole uitgevoerd die resulteerde in de vaststelling van nieuwe maatregelen ten belope van ongeveer 0,3 % van het bbp.** Mede rekening houdend met enkele neerwaartse bijstellingen van de uitgaven raamden de diensten van de Commissie de vermindering van het tekort ceteris paribus op ongeveer 0,4 procentpunt van het bbp.

Kader 2: Belangrijkste begrotingsmaatregelen	
Inkomsten	Uitgaven
2012	
• Hervorming van het systeem van de "notionele interest": 0,4 % van het bbp • Verhoging van de belasting op dividenden en interest: 0,2 % van het bbp • Bestrijding van belastingontduiking: 0,2 % van het bbp	• Afschaffing van de subsidie voor schone auto's: - 0,1 % van het bbp • Verlaging van de overdrachten naar de spoorwegen: - 0,1 % van het bbp • Tragere toename van en aanvullende besparingen op de uitgaven voor

• Afschaffing van het bankgeheim: 0,1 % van het bbp • Verhoging van de btw op betaal-tv en invoering van btw op diensten van notarissen en deurwaarders: 0,06 % van het bbp • Belasting op huizen die gratis ter beschikking van bedrijfsleiders worden gesteld: 0,05 % van het bbp • Verhoging van de accijnzen op tabaksproducten: 0,05 % van het bbp • Hervorming van de belasting op kapitaalwinst binnen ondernemingen: 0,05 % van het bbp • Niet-fiscale inkomsten: 0,2 % van het bbp	gezondheidszorg: -0,6 % van het bbp
Opmerking: Het begrotingseffect in de tabel is het effect zoals het door de nationale autoriteiten in het programma is vermeld. Een plusteken houdt in dat de inkomsten/uitgaven stijgen als gevolg van deze maatregel. De mate van gedetailleerdheid weerspiegelt het soort informatie dat in het stabiliteits- of convergentieprogramma en, in voorkomend geval, in een meerjarenbegroting beschikbaar is gesteld.	

De **overheidslagen van Entiteit II** (gewesten, gemeenschappen en gemeenten) hebben ook maatregelen genomen om hun tekorten te verminderen, die in het programma op 0,3% van het bbp in 2011 worden geraamd. Deze maatregelen worden geacht hen in staat te stellen om in 2014 en 2015 weer een evenwicht en een klein overschot (0,1% van het bbp) te bereiken.

In hun voorjaarsprognose 2012 komen de diensten van de Commissie op een tekort van 3% van het bbp uit, op basis van een nulgroeihypothese en in het licht van de tegenvallende belastinginkomsten gedurende de eerste maanden van het jaar. Bij een ongewijzigde beleidshypothese voorspellen zij ook dat het **tekort zal toenemen tot ongeveer 3,3% in 2013**, wanneer de gunstige gevolgen van het herstel ongedaan zullen worden gemaakt door de autonome stijgende trend van de gezondheidszorg- en pensioenuitgaven, alsook het afnemende effect van de eenmalige voor 2012 geplande maatregelen, die worden geschat op ongeveer ½% van het bbp. Dit impliceert dat België volgens de diensten van de Commissie waarschijnlijk in staat zal zijn om de deadline van 2012 voor de correctie van het buitensporige tekort te halen, maar dat er consolideringsmaatregelen vereist zijn, met name in 2013, om deze correctie een duurzaam karakter te geven.

Het in dit programma beschreven consolideringstraject impliceert een forse toename van uitgaven (uitgedrukt als percentage van het bbp) in 2012 en een langzamer stijging daarna: volgens planning zullen de uitgaven van 2011 tot en met 2015 met 2,6 procentpunt van het bbp stijgen, waarbij meer dan tweederde van deze stijging (1,9 procentpunt van het bbp) in 2012 zal plaatsvinden. Parallel hiermee zullen volgens de prognoses de uitgaven – na in 2012 met 0,9 procentpunt te zijn gestegen –

van 2012 tot en met 2015 met 2 procentpunt afnemen. Ten aanzien van het nominale saldo is de consolidatie-inspanning naar een enigszins latere datum doorgeschoven: de geplande daling van het nominale tekort zal in 2012 0,9 procentpunt van het bbp bedragen, in 2013 0,7, in 2014 1,0 en in 2015 1,1. De maatregelen die deze consolidatie mogelijk moeten maken, zijn nog niet nader uitgewerkt voor de jaren na 2012.

De in het programma uiteengezette doelstellingen liggen dicht bij die van het vorige programma, hoewel het macro-economische klimaat aanzienlijk minder gunstig is (in het bijzonder voor 2012, waarvoor de toename van het bbp is bijgesteld van 2,3% tot 0,1%), hetgeen inhoudt dat de vereiste inspanningen substantieel groter zullen zijn. Voor 2001 is de tekortdoelstelling, die 3,6% van het bbp bedroeg, in grote lijnen gehaald (3,7%). Voor 2012 blijft de doelstelling van 2,8% ongewijzigd. Voor 2013 en 2014 zijn de nieuwe doelstellingen (respectievelijk 2,15% en 1,1% van het bbp) enigszins minder ambitieus dan die van het vorige programma (respectievelijk 1,8% en 0,8%). Voor 2015 is thans de doelstelling een begrotingsevenwicht in plaats van een overschot van 0,2% van het bbp.

Kader 3. Buitensporigtekortprocedure voor België

Op 2 december 2009 besloot de Raad dat er in België een buitensporig tekort bestond. De Raad beval de Belgische autoriteiten aan om in 2012 een eind te maken aan de bestaande buitensporigtekortsituatie. Voorts beval de Raad aan om het tekort binnen een middellange-termijnkader op geloofwaardige en duurzame wijze tot onder de 3% van het bbp in 2007 terug te dringen. De Belgische autoriteiten werd in het bijzonder aanbevolen om

a) de maatregelen ter vermindering van het tekort in 2010 uit te voeren, zoals gepland in de ontwerp-begroting voor 2010 en de geplande begrotingsinspanning 2011 en 2012 te intensiveren, en

b) zorg te dragen voor een gemiddelde jaarlijkse begrotingsinspanning van $\frac{3}{4}$ % van het bbp gedurende de periode 2010-2012.

Een overzicht van de huidige situatie van de buitensporigtekortprocedure kan worden geraadpleegd op:
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/deficit/index_en.htm.

In zijn aan België gerichte aanbeveling adviseerde de Raad het structurele tekort te verbeteren tot gemiddeld $\frac{3}{4}$ % van het bbp gedurende de periode (zie kader 3). Het structurele tekort⁵ nam in 2010 slechts met 0,5% procentpunt van het bbp af en steeg zelfs met 0,2 in 2011. **Voor de periode 2012-2015 is het in het programma beschreven consolideringstraject echter in grote lijnen in overeenstemming met de aanbeveling.** Voor 2012 moet de tekortverbetering omstreeks 1,1 procentpunt van het bbp bedragen volgens het programma en 0,7 volgens de diensten van de Commissie. Voor de periode na 2012 voorziet het programma in een verbetering van het structurele

⁵ Het structureel saldo wordt gedefinieerd als het voor conjunctuurnvloeden gecorrigeerde saldo van eenmalige en tijdelijke maatregelen, herberekend door de diensten van de Commissie op basis van de in het programma verstrekte informatie, aan de hand van een gemeenschappelijk overeengekomen methode.

tekort van 0,9 procentpunt van het bbp in 2013, 0,7 in 2014 en 0,8 in 2015, hetgeen een jaarlijkse gemiddelde verbetering met omstreeks 0,9 procentpunt van het bbp in de periode 2012-2015 zou inhouden. Voor 2013 verwachten de diensten van de Commissie een verbetering van 0,2 procentpunt van het bbp, maar dit lage cijfer is toe te schrijven aan het “ongewijzigd beleid” - scenario waarop de prognose van dat jaar berustte.

Volgens de informatie in het programma zal **het groeipercentage van de overheidsuitgaven ongerekend discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde in 2013 niet hoger liggen dan een percentage dat lager ligt dan het middellangetermijnreferentiepercentage voor de potentiële groei van het bbp (1,4%)** en dat een jaarlijkse structurele aanpassing met 0,5% van het bbp (0,4%) aan de begrotingsdoelstelling op middellange termijn garandeert. Volgens de prognose van de diensten van de Commissie zal het groeipercentage van de overheidsuitgaven ongerekend discretionaire maatregelen aan de ontvangstenzijde in 2013 hoger liggen dan een percentage dat lager ligt dan het middellangetermijnreferentiepercentage voor de potentiële groei van het bbp (1,4%) en dat een jaarlijkse structurele aanpassing met 0,5% van het bbp (0,4%) aan de begrotingsdoelstelling op middellange termijn garandeert. Voor 2014 en 2015 is gepland dat de reële groei van de overheidsuitgaven lager uitvalt dan het lagere referentiepercentage.

Wat de overheidsschuld betreft voorziet het programma dat de schuldquote geleidelijk daalt van een maximum van 99,4% dit jaar tot 92,3% in 2015. Daarentegen voorzien de diensten van de Commissie dat als gevolg van de toename van de tekortprognose voor 2013 en de extra leningen die benodigd zijn om de Belgische bijdrage aan de EFSF, het ESM en de bilaterale leningen aan Griekenland te financieren de schuldquote (overeenkomstig hetzelfde “ongewijzigd beleid” - scenario) tot iets meer dan 100% zal stijgen in 2012 en in 2013 nog enigszins zal blijven toenemen.

België zal zich in een overgangperiode bevinden en de plannen zouden waarborgen dat er voldoende vooruitgang met de naleving van het schuld criterium wordt geboekt. Volgens de prognose van de diensten van de Commissie **zal er inderdaad voldoende vooruitgang met de naleving van het schuld criterium worden behaald.**

De aan België gerichte aanbeveling om zijn buitensporig tekort voor 2012 weg te werken is kortom nog haalbaar. Als gevolg van het gebrek aan speelruimte tussen het huidige geraamde tekort en de drempel van 3% van het bbp kan echter niet worden uitgesloten dat er voor dit jaar verdere maatregelen moeten worden genomen en een permanent toezicht is derhalve noodzakelijk. Bovendien zullen er aanvullende consolidatiemaatregelen vereist zijn, met name in 2013, om te waarborgen dat er op duurzame wijze een einde wordt gemaakt aan het buitensporig tekort.

Houdbaarheid op de lange termijn

De verwachte wijzigingen in de leeftijdsgelateerde uitgaven op de lange termijn liggen duidelijk boven het EU-gemiddelde⁶. De aanvankelijk betrekkelijk gunstige

⁶ Dit geldt met name voor de pensioenen (de geraamde stijging van de uitgaven bedraagt 5,6 procentpunt van het bbp tegenover het EU27-gemiddelde van 1,5 procentpunt), maar ook voor de uitgaven op het gebied van de gezondheid en de langetermijnzorg (3,1 procentpunt tegenover het EU27-gemiddelde van 2,6 procentpunt). Het effect van de meest recente hervorming is in deze cijfers niet in aanmerking genomen.

begrotingssituatie ziet er slechter uit door de kosten op de lange termijn. Op basis van de door de diensten van de Commissie opgestelde simulaties zou de schuld bij een “ongewijzigd beleid”- scenario in 2020 toenemen tot 105,8% van het bbp. Er zouden aanzienlijke extra maatregelen voor begrotingsconsolidatie noodzakelijk zijn achter de prognosehorizon om voortgang te boeken in de richting van de referentiewaarde voor overheidsschuld op langere termijn. De onverkorte tenuitvoerlegging van het programma zou evenwel volstaan om de schuld tegen 2020 op een neerwaarts pad te brengen, ook al zou zij nog steeds hoger liggen dan de referentie waarde van 60 % van het bbp. België heeft weinig armslag om zijn reeds hoge fiscale druk nog te vermeerderen; Daarom zou het accent moeten komen te liggen op een daling van de overheidsuitgaven om zijn houdbaarheidstekort te verminderen. Het realiseren van voldoende hoge primaire overschotten op middellange termijn en het verder hervormen van het Belgische socialezekerheidsstelsel om de voorspelde aanzienlijke toename van de leeftijdsgelateerde uitgaven om te buigen, zouden de houdbaarheid van de overheidsfinanciën ten goede komen.

Begrotingskader

Wegens de gedecentraliseerde staatsstructuur van België, waarin de gewesten en gemeenschappen een vrij grote budgettaire autonomie hebben, is **coördinatie van het begrotingsbeleid van de verschillende bestuursniveaus van wezenlijk belang, en moeten automatische procedures worden ingesteld**. Tijdens de onderhandelingen over de vorming van een nieuwe federale regering na de verkiezingen van 13 juni 2010 werd grote aandacht besteed aan de herziening van de wet betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten (Bijzondere financieringswet). 75% van de inkomsten van de gewesten en gemeenschappen, die ongeveer een kwart van de totale overheidsuitgaven voor hun rekening nemen, bestaat uit dotaties van de federale overheid. Die dotaties worden elk jaar automatisch verhoogd om rekening te houden met de inflatie en de groei van het bbp. Overeenkomstig het in december 2011 gesloten akkoord over institutionele hervormingen zullen wijzigingen worden gebracht in het systeem van transfers, zodat de gewesten en gemeenschappen meer verantwoordelijkheid en meer fiscale autonomie krijgen, en zal het systeem van transfers worden herzien. Hoewel het herziene systeem een verbetering is ten opzichte van het vorige, is de opzet ervan niet fundamenteel veranderd, en volstaat het niet om uitgavenontsporingen op de verschillende bestuursniveaus te voorkomen. Naast een op regels gebaseerd meerjarig kader voor de overheden, vooral wat de uitgaven betreft, zou het nuttig zijn om een soort intern stabiliteitsprogramma te hebben om steviger, automatische verbintenissen van de gewesten en gemeenschappen en van de plaatselijke autoriteiten zeker te stellen en af te dwingen, teneinde de voor hen gestelde doelen inzake begrotingstekort te bereiken.

Belastingen

De Belgische belastingquote is een van de hoogste van de EU. Kenmerkend voor het Belgische belastingstelsel is het vrij grote aandeel rechtstreekse belastingen, dat het grote belang van de inkomsten- en vennootschapsbelasting weerspiegelt. Het aandeel van de indirecte en milieubelastingen is daarentegen een van de laagste van de EU. Een gemiddelde groei die lager is dan in de buurlanden en stijgende loonkosten pleiten voor een structurele hervorming van het belastingstelsel, dat momenteel is **gebaseerd op groeiverstorende belastingen, met name belastingen op arbeid**.

Kader 4: Overzicht van de wijzigingen in het Belgische belastingstelsel
--

- Verhoging van de belastingvrijstelling voor lage en middelgrote inkomens en verlaging van de socialezekerheidsbijdragen voor de eerste drie werknemers die kleine en middelgrote ondernemingen vanaf 2013 aanwerven.
- Snoeien in de aftrekken van de inkomstenbelasting, met name bij de aftrek voor energie-efficiënte investeringen.
- Geplande afschaffing van de aftrekbaarheid van hypothecaire aflossingen, die vanaf 2014 zullen worden vervangen door gewestelijke belastingmaatregelen. Daar de gewesten nog niet hebben beslist welke maatregelen zij zullen invoeren, is het nog onzeker welke weerslag de afschaffing van deze belastingfaciliteit zal hebben.
- Verhoging van de vermogensbelasting door een verhoging van de bronbelasting op interesten en dividenden, door de invoering van een solidariteitsheffing op roerende inkomsten en door de invoering van een belasting op beursttransacties voor kortetermijninvesteringen.
- Verhoging van de vennootschapsbelasting, nu de notionele intrestaftrek tot 2014 wordt beperkt tot 3% van het eigen vermogen.
- Vermindering van de subsidies die worden verstrekt via de belastingaftrek voor bedrijfswagens.
- Hervorming van de belasting op inverkeerstelling door de gewesten. De herziene autobelasting in het Vlaams Gewest is geheel gebaseerd op de CO₂-uitstoot en op de norm voor de luchtkwaliteit waaraan de auto voldoet. Per 1 januari 2012 versterkte het Waals Gewest zijn op CO₂ gebaseerde Ecobonus/-malusregeling voor de inschrijving van een auto, die wordt toegepast bovenop de federale autobelasting.
- Het Vlaams Gewest bracht kleine wijzigingen aan aan de heffing voor het storten en verbranden van afvalstoffen, en heeft plannen om de afvalwaterheffing te splitsen in een regulerende en een financierende component.

De **belastingmaatregelen in het begrotingsakkoord (zie kader 4) zijn over het algemeen groeivriendelijk**, daar het niet de belastingen op arbeid maar de verbruiksbelastingen zijn die worden verhoogd, en er plannen zijn om de belastinginning doeltreffender te maken. De btw-grondslag is vergroot door de diensten van notarissen daarin op te nemen en door het verlaagd tarief voor digitale televisiediensten af te schaffen. Verder zijn de accijnzen op tabaksproducten verhoogd. De regering heeft ook besloten om de fiscale en sociale fraude beter te bestrijden door de bevoegdheden van de controle instanties uit te breiden en hun onderlinge samenwerking te verbeteren. Het is echter niet waarschijnlijk dat de nieuwe maatregelen de belastingdruk op arbeid zullen verlichten of het concurrentienadeel inzake loonkosten zullen verminderen. Er wordt nauwelijks gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de btw-inkomsten verder te verhogen en de vermogensbelasting te baseren op de huidige marktwaarde. Aangaande de verhoging van verbruikbelastingen moet worden opgemerkt dat het normale btw-tarief in België vergelijkbaar is met dat van de buurlanden, en dat verdere verhogingen de binnenlandse consumptie kunnen schaden en de degressieve aard van het Belgische belastingstelsel kunnen verergeren, hetgeen ongewenste sociale gevolgen kan hebben. Het ware dan ook te verkiezen om de btw-efficiëntie te verbeteren door verlaagde tarieven en vrijstellingen te schrappen in plaats van het normale tarief te verhogen.

Bovendien is er nog **veel ruimte om het belastingstelsel groener te maken**. Brandstoffen worden niet stelselmatig belast naar hun energie-inhoud, en hoewel de gewijzigde belasting op bedrijfswagens het verlies van belastinginkomsten beperkt, spoort zij de chauffeurs niet aan om het privégebruik van hun auto te verminderen. Een koolstofheffing voor emissies van zowel de huishoudens als de vervoersector zou de omschakeling naar groene groei en een minder emissie-intensieve economie ondersteunen en helpen het fileprobleem aan te pakken. Bovendien zou een verhoging

van de vrij lage brandstofbelastingen en de vermindering van belastingvrijstellingen voor bedrijfswagens en pendelaars nuttig zijn om de toenemende emissies van de wegvervoersector een halt toe te roepen en die emissies uiteindelijk te verminderen, gelet op het gebrek aan vooruitgang met betrekking tot deze doelstelling.

1.4. 3.2. Financiële sector

Financiële stabiliteit

De financiële positie van de Belgische banken blijft kwetsbaar. De gemiddelde solvabiliteitsratio steeg in 2010, toen de banken weer winstgevend werden, maar daalde weer in 2011, vooral wegens waardeverminderingen van buitenlandse investeringen. De verhouding tussen de onrendabele leningen en de totale brutoleningen is sinds 2009 stabiel gebleven (op 2,9 %), maar is nog niet teruggevallen tot het lagere niveau van voor de crisis (1,2 % in 2007). Hoewel de risicopositie van de Belgische banken sinds 2008 sterk is verbeterd, blijven die banken bovendien kwetsbaar wegens hun grote vorderingen op staten van de eurozone die rechtstreeks te lijden hebben onder de staatsschuldencrisis en op Centraal- en Oost-Europese landen. Volgens de resultaten van de stresstest van de Europese Bankautoriteit van juli 2011 bevond geen Belgische instelling zich onder het vereiste basisvermogen van 5% (tier 1-kapitaal) (banken bevonden zich boven een basisvermogen van 10% (tier-1kapitaal)). Na de conclusies van de Europese Raad voldeed in de context van de door de Europese Bankautoriteit gecoördineerde tijdelijke bankherkapitalisatie alleen Dexia niet aan een hoger minimaal basisvermogen van een tier-1 kapitaal van 9% van risicogewogen activa na verrekening van de staatschuldportefeuille tegen marktprijzen.

De **Belgische autoriteiten namen actief deel aan de herstructurering van Dexia** nadat de Dexia-holding ondanks het betere toezichtkader in oktober 2011 ten onder was gegaan. Zij hebben van de groep met name de (in maart 2012 tot "Belfius" omgedoopte) Belgische dochter overgenomen en de Dexia-holding staatswaarborg⁷ verleend. De stroomlijning van de groep is nog niet voltooid, en verdere herstructureringen zijn noodzakelijk. KBC heeft haar herstructureringsplan gevolgd, dat verschillende desinvesteringen en verminderingen van het balanstotaal omvat. Begin januari 2012 betaalde de bank de federale regering 500 miljoen EUR (plus 75 miljoen EUR rente) terug, en tegen eind 2013 moet 6,5 miljard EUR zijn terugbetaald.

Het regeerakkoord van december 2011 bevat een aantal maatregelen **voor strenger toezicht op de banken, beter management en krachtiger kapitaalbuffers**. Om het toezicht op de banken (na de invoering van het "Twin-Peaksmodel"⁸ in april 2011) nog te verbeteren, besliste de nieuwe federale regering om de rol van het Parlement inzake controle op de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) te versterken. De FSMA zal worden omgevormd tot een sterkere en onafhankelijke regulator die ten dienste staat van de consument van financiële diensten. Het management van de banken

⁷ De oorspronkelijke overeenkomst voor waarborgen ter waarde van 90 miljard EUR, waarvan België 60,5% of 54,4 miljard EUR (ongeveer 15% van het bbp) voor zijn rekening neemt, is in december gewijzigd en het bedrag is gehalveerd tot 45 miljard EUR, waarvan 27,2 miljard EUR (7,4% van het bbp) voor rekening van België.

⁸ De centrale bank neemt het toezicht op individuele financiële intermediairs en het systeem als geheel voor haar rekening, terwijl de FSMA (Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten) verantwoordelijk is voor het toezicht op de goede werking van de markten, de conformiteit van financiële producten en diensten, en de adequate voorlichting en bescherming van de consument.

profiteerde van de invoering van een "banktestament", dat de procedures beschrijft die moeten worden gevolgd in een crisissituatie. Beslist werd ook dat banken die staatssteun hebben ontvangen, geen bonussen mogen uitkeren totdat de staatssteun is terugbetaald. Overeenkomstig de aanbeveling van 2011 werd de regering het erover eens dat de herstructurering van de banken moet worden voortgezet en afgewerkt om te zorgen voor een beter risicobeheer en grotere solvabiliteit van de banken.

Financiering van de economie

Ondanks strengere financieringsvoorwaarden (die hun weerslag vinden in een grotere vraag naar leningen van het Eurosysteem⁹) bleven de leningen aan niet-monetaire financiële instellingen (niet-MFI's) toenemen, zij het minder snel dan voor de crisis. Terwijl de leningen aan de gezinnen ruwweg stabiel bleven, verminderde het aantal leningen aan de bedrijven, hoewel de Belgische kleine en middelgrote ondernemingen nog steeds betere toegang hebben tot financiële steun van de overheid dan soortgelijke ondernemingen in andere EU-landen¹⁰. Overeenkomstig de in de JGA 2012 uitgedrukte prioriteit van herstel van de kredietverlening aan de reële economie, is een aantal initiatieven genomen om de toegang van kmo's tot financiering te verbeteren, waaronder de oprichting van "Concileo" als een permanent bemiddelingsplatform in het Waals gewest en de aanstelling van een "kredietbemiddelaar" (op centraal en gewestelijk niveau) om kmo's die financiële problemen ondervinden bij te staan en om ondernemingen te helpen bankfinancieringen te verkrijgen. De federale regering lanceerde een tweede "Startersfonds", dat een lening van 300 miljoen EUR extra middelen verstrekt om het Participatiefonds in staat te stellen startende ondernemingen te financieren.

1.5. 3.3. Arbeidsmarkt-, onderwijs- en sociaal beleid

De weinig dynamische aard van de Belgische arbeidsmarkt is het resultaat van de wisselwerking van een aantal in de aanbevelingen van de Raad van 2011 belichte aspecten, zoals een lage effectieve pensioenleeftijd als gevolg van betrekkelijk soepele criteria om voor vervroegde uittreding in aanmerking te komen (leeftijd en duur van het beroepsleven) en de vele systemen voor vervroegde uittreding (LSA 2), de negatieve effecten van de huidige loonvormingsmechanismen, met inbegrip van het loonindexeringsstelsel (LSA 4), hoge belastingdruk op arbeid en hoge socialezekerheidsbijdragen (LSA 5), en negatieve prikkels om te gaan werken als gevolg van een onvoldoende degressief systeem van werkloosheidsuitkeringen (LSA 5), in combinatie met tamelijk ontoereikende actieve arbeidsmarktmaatregelen (LSA 5). **De gemaakte vorderingen bij de aanpak van deze verschillende kwesties zijn zeer uiteenlopend.** België heeft een begin gemaakt met een hervorming van zijn socialezekerheidsstelsels voor wat betreft de ouderdoms- en werkloosheidsuitkeringen. Er is echter geen vooruitgang geboekt met de verschuiving van de belastingdruk van arbeid naar andere gebieden of met de hervorming van het huidige loononderhandelingsstelsel (zie 4.4).

⁹ Tegen eind november 2011 waren de leningen van Belgische banken bij de ECB gestegen tot 45 miljard EUR (4,9% van hun verbintenissen).

¹⁰ Wat de toegang tot particulier kapitaal betreft, is het aandeel van vruchteloze leningaanvragen in België veel lager dan in andere EU-landen (slechts 5%, vergeleken met een EU-gemiddelde van 23%). Het Belgische aandeel in risicokapitaal voor startende ondernemingen is bijna drie keer zo groot als het EU-gemiddelde.

Meer in het bijzonder heeft de nieuwe federale regering in december 2011 in reactie op de aanbevelingen van 2011 een akkoord bereikt over een langverwachte **hervorming van het Belgische socialezekerheidsstelsel** voor ouderen, bedoeld om de arbeidsparticipatie van de oudere werknemers¹¹ te stimuleren en leeftijdsgerelateerde uitgaven in toom te houden (aangezien de kosten van de vergrijzing in België aanzienlijk hoger liggen dan het EU-gemiddelde). De hervorming heeft als belangrijkste doel om het werkzame leven te verlengen door de criteria om in aanmerking te komen voor vervroegde uittreding aan te scherpen (leeftijd, minimale duur van de loopbaan) en door de stelsels voor vervroegde uittreding of "prepensioensystemen" geleidelijk af te bouwen. Voorts zullen zowel de publieke als particuliere pensioenregelingen minder royaal worden doordat de berekeningsgrondslag van het pensioen wordt verlengd van de laatste vijf jaar tot de laatste tien jaar van het werkzame leven en doordat tijdens niet-werkzame perioden opgebouwde pensioenrechten worden verminderd. Ten slotte zullen een aantal bijzondere pensioenregelingen geleidelijk verdwijnen. De hervorming is een belangrijke stap in het kader van de initiatieven om leeftijdsgerelateerde uitgaven te beteugelen en actieve vergrijzing te bevorderen. De overgangsperioden voor de geleidelijke invoering van de nieuwe regels zijn betrekkelijk kort en het effect van de genomen maatregelen zal in beslissende mate afhangen van de consequentie waarmee ze ten uitvoer worden gelegd, de op te zetten toezichtsregelingen en van de strengheid waarmee misbruik van eventuele lacunes (bijvoorbeeld in de ziekte- en arbeidsongeschiktheidsregelingen) wordt aangepakt. Aanvullende maatregelen die de stijging van de uitgaven in het gezondheidsstelsel in toom houden en die een koppeling tot stand brengen tussen de wettelijke pensioenleeftijd en de toegenomen levensverwachting zouden verder bijdragen tot de duurzaamheid van de overheidsfinanciën op de lange termijn.

Afgezien van maatregelen om de criteria voor vervroegde uittreding aan te scherpen en de stelsels voor vervroegde uittreding geleidelijk af te bouwen kwam de regering een **aantal nieuwe initiatieven ter ondersteuning van actieve vergrijzing overeen**: i) met ingang van april 2012 zijn de socialezekerheidsheffingen op de werkgeversbijdragen aan de prepensioenregeling zijn gestegen om misbruik van de stelsels voor vervroegde uittreding tijdens herstructureringen tegen te gaan; ii) tenzij de sociale partners collectieve arbeidsovereenkomst afsluiten die hetzelfde doel dient, zouden de werkgevers van middelgrote en grote ondernemingen wettelijk verplicht worden om een jaarlijks actieve vergrijzingsstrategie op te stellen, waarin de door hen beoogde maatregelen worden uiteengezet om de arbeidskansen van werknemers van ouder dan 45 jaar te handhaven en/of te vergroten; iii) bij collectieve ontslagen zouden werkgevers verplicht worden de ontslagen evenredig te spreiden over de diverse in het bedrijf werkzame leeftijdsgroepen.

In reactie op de aanbevelingen van 2011 is België goed gevorderd met de hervorming van zijn systeem, maar **initiatieven om de fiscale last op lonen te verlagen zijn beperkt gebleven**. Er is een nieuw belastingkrediet ingevoerd, maar gezien de geringe bedragen waarom het gaat (max. 120 EUR per jaar) is het volstrekt onvoldoende om een einde te maken aan de aanzienlijke werkloosheidsval aan de onderkant van de loonschaal. Pogingen ter vermindering van de belastingwig en de (para)fiscale druk op

¹¹ Volgens Eurostat bedroeg de effectieve pensioenleeftijd in België in 2007 61,6 jaar, terwijl de OESO – die een gemiddelde van vijf jaar hanteert – melding maakt van een leeftijd van 59 jaar in 2009. Ondanks verschillen afhankelijk van de bron en soort gegevens is de kloof met de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar groot.

het arbeidsinkomen, die tot hoogste in de EU behoort, te verminderen zouden de prikkels om te gaan werken versterken. Om de fiscale duurzaamheid te kunnen behouden, moet de verlaging van de arbeidsbelasting worden opgevangen door een stijging van meer groeivriendelijke belastingen, zoals periodieke belastingen op onroerend goed, en milieu- en consumptiebelastingen.

Anderzijds bevat het regeerakkoord van 2011 een tamelijk gedetailleerd voorstel voor een **hervorming van het werkloosheidsstelsel**, waardoor de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen op termijn zou toenemen, zonder dat deze volledig verdwijnen (zie kader 5). Evenals de hervorming van het socialezekerheidsstelsel voor ouderen zijn de beoogde maatregelen voor de werkloosheidsuitkeringsregeling in overeenstemming met het uitgangspunt van de aanbevelingen van de Raad, namelijk dat zij sterkere prikkels bieden om te gaan werken. Voorts zou een actiever handhaving van de naleving van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor werkloosheidsuitkeringen een krachtiger prikkel bieden om werk te zoeken. Afgezien van de door de regering ingevoerde grotere degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen, zouden de stimulansen om werk te zoeken kunnen worden verbeterd door ervoor te zorgen dat de uitkeringen zodanig worden opgezet dat werk lonend wordt voor alle sociaaleconomische groepen, en gepaard gaan met adequaat activeringsbeleid.

Kader 5 — Hervorming van het stelsel van werkloosheidsuitkeringen

De hervorming bestaat uit twee onderdelen, namelijk 1) de wachtuitkering voor jonge werklozen die nog niet hebben bijgedragen of nog niet voldoende hebben bijgedragen aan het socialezekerheidsstelsel en 2) de reguliere werkloosheidsuitkeringsregeling.

1) De wetsvoorstellen betreffende de **hervorming van de wachtuitkering** werden eind december 2011 door het Parlement goedgekeurd en werden op 1 januari 2012 van kracht. Hierdoor worden de criteria voor dit specifieke soort werkloosheidsuitkering in diverse opzichten aangescherpt: i) de "wachttijd" voor de toekenning van een uitkering wordt voor alle nieuwe aanvragers verlengd tot twaalf maanden (in plaats van negen) en veranderd in een "beroepsinschakelingsstijd" waarin actief op zoek naar werk moet worden gegaan, ii) er zal een periodieke evaluatie van de zoekinspanningen worden ingevoerd en een verlenging van de uitkering zal alleen worden toegestaan na een positieve evaluatie, en iii) in de regel zal de duur van de uitkeringsperiode worden beperkt tot ten hoogste drie jaar, zij het met enkele uitzonderingen.

2) De wetsvoorstellen betreffende de **hervorming van de reguliere werkloosheidsuitkering** worden momenteel uitgewerkt. Volgens het regeerakkoord zou het nieuwe systeem tot een grotere degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen leiden dan het huidige en zou het voor alle rechthebbende werkzoekenden gaan gelden, ongeacht de samenstelling van hun huishouden. Na een bepaalde periode (afhankelijk van het aantal gewerkte jaren, maar niet langer dan vier jaar) zal de rechthebbende tot een forfaitair bedrag terugvallen. Deze hervorming zal naar verwachting gedurende de komende jaren door het Parlement worden goedgekeurd.

Ten slotte besteedt België een betrekkelijk hoog gemiddeld bedrag aan **actieve arbeidsmarktmaatregelen**¹², maar **dit beleid is minder doeltreffend als gevolg van een aantal factoren**, zoals de beperkte coördinatie van de institutionele actoren die

¹² In België ressorteren de diverse onder deze noemer vallende beleidsmaatregelen onder de gedeelde bevoegdheid van de verschillende overheidslagen. De federale overheid is verantwoordelijk voor zowel de structurele als gerichte vermindering van de sociale lasten en voor de opvolging en sanctionering van de werklozen. De gewesten zijn weer verantwoordelijk voor de plaatsing van werkzoekenden via de gewestelijke diensten voor arbeidsbemiddeling, terwijl de gemeenschappen bevoegd zijn voor aangelegenheden in verband met onderwijs, beroepsopleiding en een leven lang leren.

bijdraagt tot een geringe interregionale arbeidsmobiliteit en een versnipperde beleidsuitvoering (met name de diverse niveaus waarop activering, uitkeringen en sancties worden beheerd, hetgeen leidt tot grote vertragingen bij het volgen van werkzoekenden en een versnipperde implementatie van het beleid), onvoldoende begeleiding van oudere werkzoekenden, aanzienlijke werkloosheids- en inactiviteitsvallen en prikkels die een ontmoedigend effect hebben op doorwerken na de leeftijd van 55 jaar. De beide laatstgenoemde kwesties worden ten dele aangepakt door het aanzwengelen van de hierboven beschreven hervormingen van de sociale zekerheidsstelsels voor werklozen en ouderen. Ondanks de in het NHP voor 2011 gedane toezegging zijn echter de plannen niet geïmplementeerd die voorzien in een verhoging van de leeftijdsgrens waaronder de naleving van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor werkloosheidsuitkeringen actief worden gecontroleerd door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA). Als gevolg hiervan wordt er door de federale autoriteiten die uitkeringen verstrekken aan werkzoekenden boven de 50 jaar, geen toezicht gehouden op de naleving van de verplichting om actief werk te zoeken. Volgens het regeerakkoord en het nationale hervormingsprogramma zal dit leeftijdsplafond echter in twee fases worden verhoogd, tot 55 jaar (in 2013) en tot 58 jaar (in 2016). Wetsvoorstellen op dit gebied staan nog op stapel¹³.

Ten slotte is België - ondanks de onverminderde spanning en de talloze tekorten op de arbeidsmarkt - een van de weinige EU-lidstaten waar de **participatie aan een leven lang leren** het afgelopen decennium ingrijpend is afgenomen. Er bestaan echter duidelijke verschillen tussen het op gewestelijk niveau gevoerde beleid om het hoofd te bieden aan de problematiek van beroepen waar sprake is van tekorten en een slechte afstemming van vaardigheden (zie kader 6).

Kader 6 — Vorderingen op het gebied van een levenlang leren en onderwijs

In reactie op de grote spanningen en tekorten op de arbeidsmarkt en ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid hebben alle gemeenschappen/gewesten maatregelen ontwikkeld om vaardigheidslacunes vast te stellen en vóór te zijn. Een nauwere coördinatie tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs, alsook maatregelen ter hervorming van beroepsonderwijs en -opleiding worden als prioriteiten gezien binnen het huidige onderwijs- en opleidingsbeleid.

De Vlaamse Gemeenschap heeft een geïntegreerd beleid uitgestippeld om knelpuntberoepen aan te pakken, door tegelijkertijd zowel een hervorming van het schoolsysteem na te streven met het oog op de herwaardering van het technische en beroepsonderwijs als een betere samenwerking tussen opleidingscentra en sectorale organisaties om een aanbod van een leven lang leren tot stand te brengen dat afgestemd is op de behoeften van de arbeidsmarkt. Tezelfdertijd voert de Vlaamse gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling een proactief beleid van loopbaanheroriëntatie uit, waardoor werkzoekenden met kwalificaties waarnaar minder vraag is worden aangemoedigd om nieuwe mogelijkheden te verkennen in toekomstgerichte sectoren. Hoewel de Franse Gemeenschap soortgelijke initiatieven ontplooit, hebben deze minder ambitieuze streefdoelen en zijn minder geïntegreerd. Bovendien reikt de huidige hervorming niet verder dan 2014 en gaat de hervorming van beroepsonderwijs en -opleiding niet gepaard met een empirisch onderbouwde strategie om vroegtijdig schoolverlaten aan te pakken, ondanks het feit

¹³ Er wordt echter op gewezen dat het Vlaamse Gewest reeds op grote schaal heeft geïnvesteerd in de effectiviteit van het activeringsbeleid door aanzienlijke financiële en personele middelen te bestemmen voor dienstverlening op maat bij arbeidsbemiddeling en door het activeringsbeleid uit te breiden van ouderen tot werkzoekenden onder de 55 jaar. Dit leeftijdsplafond zal met ingang van juni 2012 worden opgetrokken tot 58 jaar. Op het ogenblik stellen de gewestelijke diensten voor de arbeidsbemiddeling in het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest deze maatregelen slechts ter beschikking tot 50 jaar.

dat de percentages vroegtijdige schoolverlaters hoger liggen dan het nationale gemiddelde en in het bijzonder zorgwekkend zijn in Brussel (18,4% in 2010 tegenover een nationaal gemiddelde van 11,9% en een EU-gemiddelde van 14,1%). Jongeren met een migrantenachtergrond lopen een tweemaal zo hoog risico op vroegtijdige schooluitval (21,9% tegenover 10,7%).

België heeft zich relatief goed staande weten te houden bij de **bestrijding van armoede en sociale uitsluiting**. Ondanks de financiële en economische crisis is zowel het percentage personen die een armoede- of uitsluitingsrisico lopen als het percentage personen die onder relatieve inkomensarmoede gebukt gaan de afgelopen drie jaar min of meer stabiel gebleven op niveaus die onder de overeenkomstige gemiddelden voor de EU-27 lagen. Niettemin steekt België op het vlak van de gepensioneerden ongunstiger af: 21% van de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder loopt een risico op armoede (d.w.z. heeft een inkomen van minder dan 60% van het mediane inkomen) in 2010 tegenover een EU-gemiddelde van 15,9%.

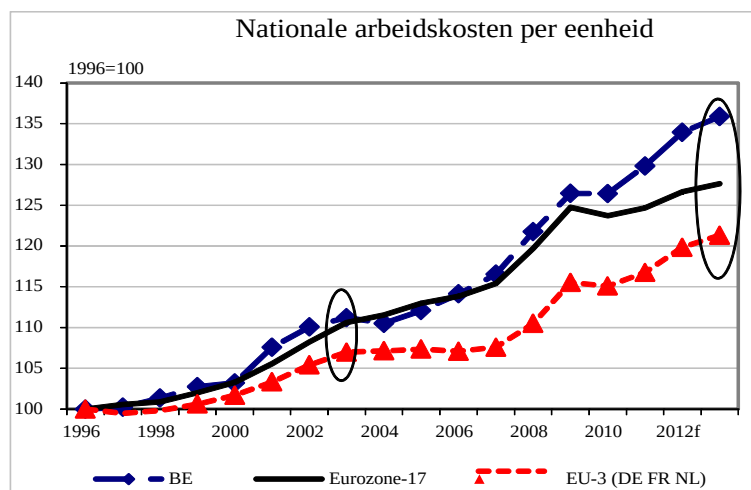
In 2011 werd er geen specifieke aanbeveling in verband met de bestrijding van de armoede en sociale uitsluiting aan België gericht, zij het dat de aanbeveling refereerde aan **de noodzaak om actieve arbeidsmarktmaatregelen voor kwetsbare groepen te treffen**. Migranten nemen onder deze groepen een belangrijke plaats in. Terwijl het gemiddelde EU-percentage van personen die een armoederisico lopen onder onderdanen van derde landen 41,8% bedraagt, steekt België hierbij ongunstig af, met 63,4%, het hoogste percentage in de EU. Onderdanen van derde landen van binnen de EU presteren beter, met 25,5% tegenover een EU-gemiddelde van 28,2%. Het geringe onderwijsniveau en de onzekere arbeidsmarktsituatie van migranten zijn kennelijk de voornaamste drijvende krachten achter deze verontrustende cijfers. Het werkgelegenheidscijfer van onderdanen van derde landen is met 39,6% verreweg het laagste in de EU en het onderscheid met het algemene werkgelegenheidscijfer is de afgelopen jaren hoog gebleven. Bovendien hebben onderdanen van derde landen die voltijds aan het arbeidsproces deelnemen, dikwijls onzekere en tijdelijke banen en zijn zij vaker overgekwalificeerd dan Belgen. Migranten lopen ook een veel groter risico op relatieve inkomensarmoede dan autochtone Belgen, en een onevenredig groot aantal van hen maakt deel uit van huishoudens met een zeer geringe arbeidsintensiteit, waardoor zij veel meer aan het risico van "overerving" van armoede en sociale uitsluiting blootstaan dan de autochtone Belgische bevolking. Er is een brede strategie benodigd om deze groepen op de arbeidsmarkt te integreren.

1.6. 3.4. Structurele maatregelen voor groei en concurrentievermogen

Kostenconcurrentievermogen

Het Belgische (kosten- en niet-kosten-) **concurrentievermogen is er de laatste jaren op achteruit gegaan**. De situatie van de lopende rekening is verslechterd en België verliest aan marktaandeel op de exportmarkten.

Figuur 1: de ontwikkeling van de nominale arbeidskosten per eenheid in België, zijn buurlanden en de Eurozone

Bron: Ameco

Arbeidskosten per eenheid hadden de neiging sneller te stijgen in België dan in de buurlanden, vooral sinds 2005 (zie figuur 1). De beslissing van de regering om de reële groei van de lonen tijdens de periode 2011-2012 tot 0,3% te beperken (de zogenaamde "loonnorm"), kon niet voorkomen dat de nominale lonen sterker stegen dan in de buurlanden, aangezien de inflatie in België bij de opening van de loononderhandelingen hoger uitviel dan verwacht en hoger was dan in de buurlanden. Bevordering van het gebruik van "all-in-clausules" die de tijdelijke opschorting van de indexering toestaan als de inflatie hoger is dan de loonstijging op basis van de loonnorm, zou in dit opzicht nuttig zijn.

Hogere lonen zijn geen probleem, zolang deze gepaard gaan met kwaliteitsproducten en hogere productiviteit. België is echter hoofdzakelijk gespecialiseerd in low- tot medium-tech-goederen, en daarvoor is de prijsconcurrentie belangrijker dan de concurrentie op kwaliteit. In de tweede plaats was de productiviteitsgroei lager dan bij de belangrijkste handelspartners van België en in de eurozone. In 2011 werd in de beoordeling van het nationale hervormingsprogramma een hervorming van het systeem voor het voeren van loononderhandelingen — en van de loonindexering — voorgesteld als een manier om het concurrentievermogen te verbeteren (LSA 4). Er werd echter geen vooruitgang geboekt wat de hervorming van het systeem voor het voeren van loononderhandelingen en van de loonindexering betreft.

In plaats van het systeem voor het voeren van loononderhandelingen te hervormen, probeert de huidige regering het probleem aan de pakken dat volgens haar de echte oorzaak is van het verslechterende kostenconcurrentievermogen van België, namelijk de **inflatoire druk door de prijsstijgingen van energie en basisproducten**. In vergelijking met het gemiddelde voor de eurozone weegt de prijs van ruwe olie in België zeer zwaar door in de algemene inflatie. Het concurrentievermogen van de Belgische economie zou ook verbeterd kunnen worden door i) de concurrentie in en het toezicht op de energiesector te verbeteren (zodat de prijzen concurrerender worden) en ii) de energie-efficiëntie en het efficiënte gebruik van hulpbronnen te verbeteren.

i) Met het oog op een strikte prijscontrole heeft het demissionaire kabinet **het Prijzenobservatorium in maart 2011 extra bevoegdheden verleend** om onderzoeken in te stellen in sectoren waar kennelijk concurrentieverstoring plaatsvindt, alsook om prijstrends te analyseren. De regering heeft de kleinhandelsprijzen voor energie bevroren

tussen april 2012 en het eind van het jaar. De regering heeft ook een aantal structurele maatregelen aangekondigd die in de komende maanden ten uitvoer moeten worden gelegd¹⁴, hoewel het merendeel van die maatregelen niet beoogt het concurrentievermogen te verbeteren, maar de uiteindelijke energiefactuur van de eindgebruiker te verlagen¹⁵. **Maatregelen om de inflatiedruk tegen te gaan door de stijgingen van de energieprijzen te beperken, zijn welkom, maar prijscontroles kunnen in een geliberaliseerde energiemarkt niet het favoriete instrument zijn.** De prijscontrole zal de investeringen in de Belgische energiesector waarschijnlijk negatief beïnvloeden, terwijl een tekort aan investeringen in de energieproducerende sector een probleem vormt gezien de veroudering van veel energiecentrales. Deze maatregelen kunnen de verschillende spelers in deze sector ook ongelijk treffen. Om het concurrentievermogen structureel te verbeteren en concurrerender energieprijzen te waarborgen, is het van belang de kostenefficiëntie van het distributienetwerk te verbeteren¹⁶ en de drempels voor de toegang tot de markt (in het bijzonder tot de groothandelsmarkt¹⁷) te verlagen. Op dit vlak dienen de inspanningen te worden voortgezet om **de koppelingcapaciteit te verbeteren en het fysieke elektriciteitsnet en de elektriciteitsmarkten van België en zijn buurlanden te integreren.** Dat zou ook het verwachte tekort aan binnenlandse productie tegen 2015 helpen compenseren.

Er is ruimte om de coördinatie tussen de mededingingsautoriteit en de sectorale regelgevers te verbeteren en aldus **de concurrentieregels op de energiemarkt** beter te handhaven. De Belgische autoriteiten hebben substantiële hervormingen aangekondigd, en er zal worden voorzien in een nieuwe structuur voor de Belgische mededingingsautoriteit. Het is evenwel nog onduidelijk of de nieuwe autoriteit voldoende garanties inzake onafhankelijkheid en voldoende middelen zal krijgen.

ii) **Meer energie-efficiëntie** zou niet alleen de Belgische milieuprestaties op het vlak van emissies en energiebesparing verbeteren; het zou ook invloed hebben op het energieverbruik en de energiekosten (vooral in de vervoersector en de huishoudens), en zou gunstig afstralen op het concurrentievermogen. België heeft een reeks maatregelen met betrekking tot energie-efficiëntie genomen die de meeste sectoren bestrijken. De nadruk ligt met name op de renovatie van bestaande gebouwen. Verwacht wordt dat de lopende acties die gericht zijn op residentiële en tertiaire gebouwen, maar ook op de grondige renovatie van overheidsgebouwen door middel van promotieprogramma's, tot een betere energie-efficiëntie zullen bijdragen.

¹⁴ De federale regering heeft met name besloten GDF Suez ertoe te verplichten een deel van zijn productiecapaciteit (van afgeschreven kerncentrales) af te stoten en op de markt te verkopen. Andere initiatieven zoals onlineprijsvergelijkinginstrumenten voor elektriciteit en gas (die worden aangeboden door de regulatoren van de drie regio's) kunnen de transparantie van de energieprijzen voor de consument eveneens vergroten.

¹⁵ Het gaat hierbij om de afschaffing van de kosten bij het wisselen van leverancier, steun voor hernieuwbare energie, de schorsing gedurende 9 maanden van de betalingen aan het Kyotofonds, het aanmoedigen van de regio's om de distributietarieven te verlagen, de herziening van de regeling voor sociale tarieven en de bevrozing van de distributietarieven tot 2014.

¹⁶ In België vertegenwoordigen de distributiekosten bijna 40% van de energieprijzen voor de eindconsument.

¹⁷ De groothandelsmarkt voor elektriciteit wordt gedomineerd door het historische energiebedrijf, Electrabel (GDF/Suez), dat een marktaandeel heeft van bijna 80%.

Niet-kosten-concurrentievermogen

Behalve het onder controle houden van de lonen en (energie-) kosten, zijn er ook **niet-kostenfactoren (O&O, onderwijs, ondernemingsklimaat) die het concurrentievermogen kunnen verbeteren.**

De **O&O-intensiteit** is in de periode 2000-2010 gestagneerd: zij is namelijk slechts gestegen van 1,97 % tot 1,99 % van het bbp. Hoewel de overheidsinvesteringen in O&O stegen in deze periode (van 0,55 % tot 0,67 % van het bbp), daalden de particuliere investeringen in O&O (van 1,42 % tot 1,32 % van het bbp). Dat was toe te schrijven aan wijzigingen van de economische structuur, die meer dienstengeoriënteerd is geworden. De overheersende rol van de dienstensector in België zou specifieke maatregelen ter verbetering van de kennisintensiteit van deze sector op langere termijn rechtvaardigen. De federale regering staat voor onderzoekers een vrijstelling van de loonbelasting van 75% toe, en alle gewesten en gemeenschappen hebben strategische innovatiebenaderingen uitgewerkt die belangrijke aspecten van een succesvolle innovatiestrategie omvatten¹⁸.

Desalniettemin zou overwogen moeten worden vraagzijde-beleidsinstrumenten, zoals bijvoorbeeld een innovatieve aanpak van overheidsopdrachten, systematischer te integreren in het nationale en regionale **beleid inzake onderzoek en innovatie**. Verder dient gezorgd te worden voor passende mechanismen om de algemene coherentie te waarborgen van de verschillende beleidsinitiatieven inzake onderzoek en innovatie die op federaal, gemeenschaps- en regionaal niveau worden genomen, en om ervoor te zorgen dat potentiële synergieën volledig benut worden. Het is eveneens van groot belang dat jong talent wordt aangetrokken voor de studierichtingen wetenschappen en engineering, zodat wordt voorkomen dat een vaardighedentekort ontstaat dat toekomstige particuliere investeringen in O&O misschien ontmoedigt.

Teneinde **het ondernemingsklimaat verder te verbeteren**, heeft de nieuwe federale regering zich ertoe verbonden een aantal fiscaal voordelige maatregelen voor kmo's te handhaven, de administratieve belasting te verminderen (het "one-stop-shop"-beginsel en betere elektronische communicatie met de overheidsinstanties), de sociale status van zelfstandigen te verbeteren en de O&O-inspanningen te vergroten. Wat de tenuitvoerlegging van de dienstenrichtlijn in België betreft, zij erop gewezen dat er in de dienstensector nog steeds beperkingen zijn, met name in het toerisme, de vastgoedsector, rijsscholen, beroepsopleiding en de gereguleerde beroepen. Hoewel de one-stop-shop in België goed ingeburgerd is en de informatieverstrekking over het algemeen goed is, is er ruimte voor verbetering op het gebied van de gebruiksvriendelijkheid, de onlineafwikkeling van procedures, een betere integratie van het centrale portaal en de negen gedecentraliseerde contactpunten, en een betere bekendheid van de one-stop-shops bij de ondernemingen.

Concurrentie in postdiensten, vervoer en telecomunicatie

EU-richtlijnen hebben de markt van de postdiensten geleidelijk voor concurrentie opengesteld, zodat nieuwe exploitanten en innovatieve diensten hun intrede konden doen en de concurrentie op het gebied van kwaliteit en prijs van postdiensten werd bevorderd.

¹⁸ In het Waals Gewest lag de nadruk op de ondersteuning van een beperkt aantal concurrentiepolen (een cluster-benadering). In het Vlaams Gewest is de bereidheid om via innovatie een aantal specifieke maatschappelijke uitdagingen aan te pakken een belangrijke stuwende kracht voor het beleid inzake onderzoek & innovatie. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is in 2011 begonnen met de voorbereiding van een nieuwe O&O-strategie, die een "slimme specialisatie"-benadering omvat.

In België is **de gewijzigde wetgeving inzake postdiensten**, en met name de bepaling inzake verantwoorde voorwaarden voor de toekenning van een vergunning, echter **zeer zorgwekkend**. Bovendien wordt de historische exploitant van postdiensten nog steeds overmatig gecompenseerd voor de taken van openbare dienstverlening, met name voor het bestellen van kranten en tijdschriften.

Wat het vervoer betreft, zou een meer concurrentiegedreven beleid gevoerd moeten worden teneinde het functioneren van de interne markt voor vervoer verder te verbeteren. In de spoorwegsector is de bestaande holdingstructuur van de NMBS, die zowel de dienstverlener als de infrastructuurbeheerder omvat, complex en niet transparant. In tegenstelling tot andere lidstaten heeft België zijn binnenlandse markt voor passagiersvervoer bovendien nog niet voor concurrentie opengesteld. Er is vooruitgang geboekt wat de regelgevingsdiensten voor het spoorvervoer en luchthavenactiviteiten betreft, hoewel hun onafhankelijkheid nog verder kan worden versterkt. Een modernisering van de wetgeving inzake havenarbeid zou het mogelijk maken de interne vervoersmarkt in België efficiënter te doen werken.

Ondanks de liberalisering van de telecommunicatiesector wordt de markt nog steeds gedomineerd door de historische exploitant, hoewel een tweede exploitant in het Vlaams Gewest hevige concurrentie biedt. Samen met het falen van de netwerkregulatoren om gelijke concurrentievoorwaarden te scheppen en nieuwe en talrijker concurrenten toegang te geven tot de markt, leidt deze situatie tot hogere prijzen dan in andere landen. Ondanks de hoge penetratiegraad van breedband is de acceptatie van mobiel internet in België relatief laag. Aangezien de beschikbaarheid van radiospectrum van cruciaal belang is voor de verspreiding van mobiel internet, zal het beschikbaar maken van spectrum¹⁹ voor draadloze breedband de digitale kloof helpen dichten, zorgen voor meer keuze in breedband, en innovatie in andere sectoren mogelijk maken.

Ten slotte is er in België geen **onafhankelijke coördinator voor overheidssteun** die binnenlandse overheidssteun controleert en beoordeelt; ook bestaat er geen centraal register voor overheidssteun, dat betere monitoring van overheidsuitgaven mogelijk zou maken en onderzoeken inzake staatssteun zou helpen bespoedigen.

Concurrentie en reglementering in de detailsector

Wat de regulering betreft, is de detailhandel in België volgens de indicator van de regulering van de productmarkten van de OESO (van 2008) sterker gereguleerd dan in de andere landen van de eurozone²⁰; alleen Luxemburg heeft nog strengere regels. Ondanks deze slechte score moet worden erkend dat België de laatste jaren vorderingen heeft gemaakt met de nieuwe wet betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming van 2010 en de "Ikea-wet" van 2004²¹. In België gelden evenwel nog steeds een aantal operationele beperkingen, met name specifieke reglementeringen (inzake ruimtelijke ordening) voor grote winkels en de reglementering van de openingsuren van winkels. Uit

¹⁹ Meer in het bijzonder is de 800 MHz-band, een zeer geschikte frequentie voor draadloze breedband, nog steeds voor radio en TV gereserveerd. Er is behoefte aan meer samenwerking tussen de federale regering en de gemeenschappen om de 800 MHz-band open te stellen voor draadloze breedbanddiensten.

²⁰ Bron: OECD Economic Policy Reforms — Going for Growth 2012

²¹ Deze verbeteringen betreffen met name de minder strenge regelgeving inzake ruimtelijke ordening voor nieuwe winkels, het toelaten van koppelverkoop (met uitzondering van financiële diensten), het versoepelen van het verbod om onder de kostprijs te verkopen en het verkorten van de sperperiode en de beperking ervan tot de kledingsector.

een recent verslag van de Nationale Bank van België (NBB)²² blijkt dat de detailhandel zou profiteren van een vereenvoudiging en stroomlijning van de bestaande wetgeving, aangezien alleen al het bestaan van die wetten (ook al zijn deze niet erg restrictief) een invloed kan hebben op de manier waarop marktdeelnemers hinderpalen waarnemen die de concurrentie kunnen beperken.

Wat concurrentie betreft, is de Belgische **detailmarkt** over het algemeen minder geconcentreerd, en ook de winstmarges zijn lager dan gemiddeld in de eurozone, wat wijst op sterke concurrentie. Wat de prijzen betreft, daarentegen, **bleekt België een van de duurste landen te zijn, met een prijsniveau dat meer dan 10% boven het gemiddelde van de eurozone ligt**. De prijsniveaus worden niet alleen bepaald door concurrentie en regulering, maar ook door structurele aspecten van het land (zoals relatieve inkomensniveaus en de btw-tarieven). In het specifieke geval van supermarkten zijn vergelijkbare producten gemiddeld 7,5% tot 10% duurder in België dan in de buurlanden²³. Deze hogere prijzen kunnen verklaard worden door een aantal factoren, waaronder structurele kenmerken van de supermarkten, met name hoge loonkosten als gevolg van een hoog percentage oudere werknemers en sterke vakbonden (vergeleken met bijvoorbeeld Nederland), obstakels voor het betreden van de markt, bepaalde aspecten van de arbeidsmarktwetgeving en bepaalde contractuele praktijken in de sector.

Klimaat en energie

Het wegvervoer biedt een aanzienlijk potentieel voor broeikasgasemissiereductie los van het emissiehandelssysteem (ETS). Bovendien vormen de files (geconcentreerd in flessenhalzen rond Brussel en Antwerpen en op een aantal hoofdwegen) eveneens een bijzonder zware belasting voor de Belgische economie en het milieu²⁴. Rekeningrijden of tolheffing in binnensteden ("congestion charges") zouden de negatieve effecten van wegvervoer kunnen verminderen. Naast een groener belastingstelsel zouden ook efficiënter openbaar vervoer en meer coördinatie tussen de verschillende bestuursniveaus kunnen bijdragen tot een oplossing. Ook in de bouwsector is er een aanzienlijk potentieel om de emissies te verminderen. Om de doelstellingen inzake reductie te halen, zullen in deze sector evenwel aanvullende maatregelen nodig zijn.

In 2011 heeft **België onvoldoende maatregelen of beleidsinitiatieven goedgekeurd om deze situatie aan te pakken**. Dat kan gedeeltelijk toe te schrijven zijn aan het feit dat er op federaal niveau een demissionair kabinet was, en aan het feit dat het Vlaams Gewest in 2011 zijn klimaatsbeleidsplan tot 2020 nog aan het opstellen was. In het regeerakkoord van december 2011 zijn een aantal nieuwe klimaatgerelateerde beleidsinitiatieven opgenomen die in 2012 en 2013 moeten worden uitgevoerd. Om te garanderen dat in de bouwsector in hernieuwbare energie wordt geïnvesteerd, is er een "klimaatresponsabiliseringsmechanisme" gepland²⁵. Bijdragen van de kernenergiesector zullen een tweede bron van investeringen in hernieuwbare energie vormen.

1.7. 3.5. Modernisering van de overheidsdiensten

²² Cornille, D., Langohr, J. (2011), "De distributiesector en de impact ervan op de prijzen in het eurogebied", Economisch Tijdschrift van de NBB, december 2011, blz. 39-57.

²³ FPS Economy (2012), 'Niveau de prix dans les supermarchés'. Zie: http://economie.fgov.be/fr/binaries/etude_niveaux_prix_supermarches_tcm326-163021.pdf.

²⁴ Naar schatting bedragen de kosten van de files in België 0,05% tot 2% van het bbp. Deze kosten behoren tot de hoogste in Europa.

²⁵ Dit mechanisme stelt voor de gewesten meerjarendoelstellingen vast en kent bonussen toe aan gewesten die deze doelstellingen overtreffen. Die bonussen worden geacht te worden geherinvesteerd in emissiereducerende maatregelen.

De administratieve lasten daalden tussen 2000 en 2010 van 2,55% tot 1,43% van het bbp²⁶. **Inefficiënte overheidsbureaucratie** is evenwel nog steeds een van de drie grootste problemen waarop iemand stuit die in België zaken wil doen²⁷. De algemene prestaties van België wat een dynamische administratie betreft, liggen rond het EU-gemiddelde, maar wat de tijd en de kosten voor de overdracht van eigendom betreft, presteert het land slechter²⁸. De procedures voor het starten van een bedrijf zijn in België kennelijk minder ingewikkeld dan gemiddeld in de EU: het oprichten van een onderneming neemt slechts vier dagen in beslag, vergeleken met een EU-gemiddelde van twee weken, en de kosten van het afdwingen van de naleving van contracten zijn ook lager (16,6 % van de vordering vergeleken met een EU-gemiddelde van 20,84 %). Het land presteert ook vrij goed op indicatoren met betrekking tot het betalen van belastingen. **Op beleidsgebied** zijn de procedures voor e-facturering op federaal niveau vereenvoudigd, en is de eigendomsregistratie voor entrepreneurs verscherpt door de invoering van tijdslimieten en de implementatie van "e-notariaat". België heeft onlangs ook een pakket maatregelen aangenomen om zijn openbare-aanbestedingswetgeving te moderniseren. Anderzijds wordt nog heel wat tijd en energie gestoken in het verkrijgen van vergunningen; dat komt gedeeltelijk door de uitbreiding van de milieuwetgeving. Er worden op federaal en gewestniveau initiatieven genomen om investeringsprocedures te vereenvoudigen en te harmoniseren, en om de prestaties van de autoriteiten te verbeteren.

Wat de **richtlijnen met betrekking tot de interne markt** betreft, behoort België tot de landen waar de omzettingsachterstand het meest is gegroeid²⁹; meer dan de helft van het totale aantal richtlijnen dat in België nog niet is omgezet (18 van de 30) betreffen het milieu, financiële diensten en vervoer.

²⁶ Zesde editie van de enquête over de administratieve lasten, in opdracht van de Dienst Administratieve Vereenvoudiging.

²⁷ Het is de derde factor, na "restrictieve arbeidswetgeving" en "belastingtarieven" (World Economic Forum Global Competitiveness Report 2011-2012).

²⁸ Wereldbank, Doing Business 2012, Belgium.

²⁹ Volgens de officiële resultaten gepresenteerd in "Making the Single Market deliver — Annual governance check-up 2011" (sluitingsdatum: 10 november 2011) respectievelijk in het "Internal Market Scoreboard", No 23/2011 (sluitingsdatum: 10 mei).

4. OVERZICHTSTABEL

Toezeggingen 2011	Samenvattende beoordeling
Landspecifieke aanbevelingen (LSA)	
LSA 1: Het aan de gang zijnde economische herstel aan te grijpen om meer vaart te zetten achter de correctie van het buitensporige tekort door tegen de indiening van de begroting voor 2012 de nodige maatregelen te nemen — vooral aan de uitgavenzijde — om een gemiddelde structurele inspanning te leveren die strookt met de aanbevelingen uit hoofde van de buitensporigtekortprocedure, en zodoende de hoge overheidsschuldquote op een neerwaarts pad te brengen. Het overheidstekort zou daardoor uiterlijk in 2012 tot ver onder de referentiewaarde van 3% van het bbp worden teruggebracht. Jaarlijks een vooruitgang van ten minste 0,5% van het bbp te boeken in de richting van de middellangetermijndoelstelling;	Op dit moment heeft België de aanbeveling nog slechts gedeeltelijk opgevolgd. In december 2009 heeft de Raad België aanbevolen het begrotingstekort terug te brengen tot minder dan 3% van het bbp. Volgens de voorjaarsprognose 2012 van de diensten van de Commissie zal het algemene overheidstekort in 2012 uitkomen op ongeveer 3% van het bbp; de officiële doelstelling is 2,8 %. De huidige schatting van het tekort voor 2012 ligt echter praktisch bij de drempel van 3%, en dat alleen dankzij ingrijpende eenmalige maatregelen. Bovendien zal, uitgaande van een "ongewijzigd beleid"-scenario, het tekort naar verwachting in 2013 opnieuw stijgen tot 3,3% van het bbp. Permanent toezicht op overheidsfinanciën zal dan ook noodzakelijk zijn, en in 2012 en vooral in 2013 zullen aanvullende consolideringsmaatregelen vereist zijn om ervoor te zorgen dat de correctie van het excessieve tekort duurzaam is.
LSA 2: Stappen te ondernemen om de langetermijnhoudbaarheid van de openbare financiën te verbeteren. Het accent dient daarbij, op een wijze die past in het kader van de drie-punten-strategie van de EU, te worden gelegd op het in toom houden van de leeftijdsgerelateerde uitgaven, onder meer door vervroegde uittreding uit de arbeidsmarkt te voorkomen teneinde de effectieve pensioenleeftijd duidelijk te verhogen. Hierbij kunnen maatregelen zoals de koppeling van de wettelijke pensioenleeftijd aan de levensverwachting overwogen worden;	Tot nu toe heeft België de LSA gedeeltelijk opgevolgd. Hoewel het geen radicale herziening van het bestaande systeem is, zal de recente hervorming van de Belgische sociale zekerheid voor ouderen (d.w.z. pensioenen en vervroegde uittreding) naar verwachting bijdragen tot de houdbaarheid op langere termijn van de overheidsfinanciën, doordat i) de voorwaarden voor vervroegde uittreding verscherpt zullen worden wat leeftijd en duur van het beroepsleven betreft, ii) prepensioenregelingen in het systeem van werkloosheidsuitkeringen minder gemakkelijk toegankelijk zullen worden, iii) de pensioenen in de publieke sector op een minder voordelige basis berekend zullen worden, en iv) in de particuliere sector in niet gewerkte tijdvakken minder pensioenrechten opgebouwd zullen worden. Het is echter nog te vroeg om te kunnen vaststellen of deze hervorming ambitieus genoeg is om de langetermijnhoudbaarheid veilig te stellen. Het effect zal in belangrijke mate afhangen van de wijze van tenuitvoerlegging, de nieuwe regelingen voor toezicht, en de mate waarin mogelijk misbruik van eventuele mazen (bijvoorbeeld in de regelingen voor ziekte en arbeidsongeschiktheid) wordt tegengegaan. Om actief ouder worden en langere arbeidslevens aan te moedigen, zouden deze maatregelen op het terrein van pensioenhervormingen vergezeld te dienen te gaan van hervormingen van de arbeidsmarkt die een hogere arbeidsparticipatie van oudere werknemers bevorderen, door betere toegang tot een leven lang leren te bieden, door

	ook oudere werklozen te verplichten om werk te zoeken, door werkomgevingen aan te passen aan ouder personeel, door misbruik van programma's voor vervroegde uittreding door bedrijven die geherstructureerd worden, tegen te gaan, en door alle oudere werknemers meer kansen op werk te bieden. Hoewel de federale regering al een aantal initiatieven heeft voorgesteld op dit terrein, zijn die nog niet alle uitgevoerd, en de omvang van de uitdaging betekent dat in de komende jaren aanhoudende inspanningen nodig zullen zijn.
LSA 3: De structurele zwakheden in de financiële sector aan te pakken, met name door de herstructurering af te ronden van de banken die behoefte hebben aan een adequaat gefinancierd en levensvatbaar bedrijfsmodel.	België heeft de LSA gedeeltelijk opgevolgd. Het toezichtkader voor de financiële sector is hervormd, overeenkomstig de op Europees niveau genomen besluiten (sinds 1 april 2011 vallen alle toezichthoudende activiteiten onder de verantwoordelijkheid van de Nationale Bank van België). Bovendien heeft de nieuwe regering maatregelen genomen om een strikter toezicht op banken te waarborgen (verzoek om een actieplan in geval van crisis op te stellen, verbod om bonussen uit te keren voor banken die staatssteun ontvangen). Naast deze initiatieven van de regering om het toezicht op de banksector te verbeteren, dient België echter nog meer te doen om het vertrouwen in de banksector te herstellen. De nationalisering van Dexia België en de door de regering geboden garanties zouden moeten waarborgen dat de val van Dexia geen effect heeft op de reële economie en dat er geen concurrentievervalsing optreedt.
LSA 4: In overleg met de sociale partners en conform de nationale praktijken het systeem voor het voeren van loononderhandelingen en het loonindexeringssysteem te hervormen, teneinde ervoor te zorgen dat de loonstijging beter aansluit bij de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit en het concurrentievermogen;	België heeft de LSA niet opgevolgd. De nieuwe federale regering heeft geen plannen voor hervorming van het mechanisme voor loononderhandelingen of de automatische loonindexering. Er is een strategie voor stimulering van de Belgische economie en verbetering van het concurrentievermogen aangekondigd.
LSA 5: De arbeidsparticipatie naar een hoger peil te tillen door de hoge fiscale en sociale lasten voor laagbetaalden op budgettair neutrale wijze te verlichten en door een systeem in te voeren waarbij het niveau van de werkloosheidsuitkeringen geleidelijk afneemt naarmate de periode van werkloosheid langer duurt. Stappen te ondernemen om de belastingdruk te verschuiven van arbeid naar consumptie en om het belastingstelsel milieuvriendelijker te maken. Het actieve arbeidsmarktbeleid doeltreffender te maken door specifiek op oudere werknemers en kwetsbare groepen gerichte maatregelen te treffen.	België heeft de LSA gedeeltelijk opgevolgd. Het coalitieverdrag van de nieuwe federale regering omvat een aantal maatregelen op de verschillende betrokken terreinen, waaronder hervorming van het werkloosheidsstelsel, beter activeringsbeleid voor oudere werknemers, en regionalisering van de kortingen op de sociale zekerheid, om kansarme groepen op de verschillende regionale arbeidsmarkten effectiever te kunnen ondersteunen. De meeste voorgestelde maatregelen zijn gedetailleerd uitgelegd en voorzien in relatief korte overgangsperioden. De uitvoering is hetzij al gaande (zoals de hervorming van het werkloosheidsstelsel) of zal binnenkort beginnen (zoals de uitbreiding van de verplichting om werk te zoeken voor oudere werknemers). Er is nog geen werkelijke vooruitgang geboekt wat betreft het overhevelen van de belastingdruk van arbeid naar consumptie- of milieubelastingen,

	maar de fiscale consolideringsmaatregelen hebben inkomen uit arbeid ontzien.
LSA 6: Maatregelen te nemen om de concurrentie in de detailhandel te stimuleren door de toegangsbelemmeringen en de operationele beperkingen te reduceren; en maatregelen te nemen om de concurrentie op de elektriciteits- en de gasmarkt te bevorderen door de doeltreffendheid van de sectorale regulerende en mededingingsautoriteiten verder te verhogen.	België heeft de LSA gedeeltelijk opgevolgd. In maart 2011 heeft de regering de beslissing bekendgemaakt het Prijzenobservatorium extra bevoegdheden te verlenen om onderzoeken in te stellen in sectoren waar inbreuken op de mededinging lijken plaats te vinden, alsook om prijstrends te analyseren. De nieuwe regering heeft in december 2011 aanvullende maatregelen aangekondigd die met name bedoeld zijn om het toezicht op de energiesector te verbeteren, met als minimumdoelstelling het onder controle houden van de inflatie: i) nieuwe bevoegdheden voor het Prijzenobservatorium om onderzoeken te verrichten in de energiesector; (ii) strikter toezicht op energiebedrijven als GDF Suez (mogelijkheid om tijdelijk een maximumprijs in te voeren voor elektriciteit en gas teneinde de prijs op hetzelfde peil te houden als in aangrenzende landen, en de verplichting voor GDF Suez een deel van de productiecapaciteit af te stoten); (iii) versterking van de onafhankelijkheid en de monitoringtaken van de CREG; en (iv) een vereenvoudigde procedure voor consumenten om naar een andere energieleverancier over te stappen. In plaats van inflationaire druk tegen te gaan door energieprijzen laag te houden, zou het doelmatiger zijn structurele maatregelen te nemen om een concurrerende markt in de energiesector tot stand te brengen. Er zijn geen wezenlijke maatregelen genomen om de concurrentie in de sector detailhandel te verbeteren.
Euro Plus Pact (nationale toezeggingen en vooruitgang)	
De federale regering heeft toegezegd maatregelen te zullen nemen om het tekort terug te brengen tot 3,6% van het bbp in 2011 en tot minder dan 3% van het bbp in 2012.	Als gevolg van 1) een aantal op zichzelf staande factoren, hoofdzakelijk in verband met Dexia en de kapitaaltransfers van de regio's naar de "<i>holding communal</i>" (een van de voornaamste aandeelhouders van Dexia) en 2) lagere inkomsten dan gepland als gevolg van de verslechterende macro-economische vooruitzichten sinds juli, bedroeg het tekort voor 2011 3,7% van het bbp, hoger dan het doel van de regering van 3,6%. De begroting voor 2012 omvatte maatregelen om het tekort weer terug te brengen tot 2,8% van het bbp in 2012, volgens de regering. Na de maatregelen in de begrotingsovereenkomst bestudeerd te hebben, concludeerde de Commissie dat het tekort 3¼% van het bbp zou bedragen. Als ook de toezegging van de federale regering nog eens 1,3 miljard EUR (0,34% van het bbp) te bevrozen, meegerekend wordt, zou het tekort gereduceerd worden tot 2,9% van het bbp in 2012, zodat het EDP-doel bereikt zou worden en het excessieve tekort opgelost zou worden voordat de termijn van de Raad afloopt. Bij de eerste begrotingstoetsing van het jaar, die

	in maart is verricht, heeft de regering aanvullende maatregelen genomen teneinde het effect van het bijgestelde groeicijfer (praktisch nul op het moment, tegen +0,8% in de begroting) te compenseren. De voorjaarsprognose 2012 van de diensten van de Commissie komt uit op een tekort van ongeveer 3% van het bbp in 2012. Voortdurende monitoring zal dus noodzakelijk zijn om te verzekeren dat het tekort niet opnieuw uit de hand loopt in de loop van 2012.
De stijgingen van de reële lonen zullen volgens de plannen in 2011-2012 beperkt te blijven tot niet meer dan 0,3% (exclusief de automatische loonindexering). Dat zou betekenen dat de toename van de loonkosten per eenheid product onder het gemiddelde voor de eurozone wordt gehouden.	Gezien de hoger dan verwachte inflatie in 2011 (die ook hoger was dan in de drie buurlanden) is het weinig waarschijnlijk dat de genomen maatregelen om de stijging van de reële lonen de komende twee jaar tot maximaal 0,3% te beperken, zullen volstaan om de loonkosten per eenheid product in toom te houden, aangezien de automatische loonindexering in hogere nominale loonstijgingen dan in de buurlanden en dan het gemiddelde van de eurozone zal resulteren.
België zal maatregelen nemen voor het optrekken van de feitelijke pensioenleeftijd, die ver onder de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar ligt.	In december 2011 is de regering begonnen met een hervorming van het socialezekerheidsstelsel voor ouderen (pensioenen en regelingen voor vervroegde uittreding) met het doel de feitelijke pensioenleeftijd met gemiddeld twee jaar te verhogen door i) de voorwaarden voor vervroegde uittreding (leeftijd en aantal gewerkte jaren) aan te scherpen, ii) regelingen voor vervroegde uittreding in de context van het stelsel van werkloosheidsuitkeringen minder toegankelijk te maken, iii) de pensioenen in de publieke sector op een minder voordelige basis te berekenen, en iv) de in niet gewerkte tijdvakken opgebouwde pensioenrechten te verlagen. De federale regering heeft al een aantal ondersteunende maatregelen voorgesteld om actief ouder worden te bevorderen, maar die zijn nog niet alle uitgevoerd en de omvang van de uitdaging vereist aanhoudende inspanningen in de komende jaren.
Er zijn maatregelen genomen om de energieprijzen onder controle te houden en op die manier de hoge inflatie in België aan te pakken. In maart 2011 heeft de regering de beslissing bekendgemaakt het Prijzenobservatorium extra bevoegdheden te verlenen om onderzoeken in te stellen in sectoren waar kennelijk concurrentievervalsing plaatsvindt, alsook om prijstrends te analyseren.	In plaats van inflationaire druk tegen te gaan door energieprijzen laag te houden, zou het doelmatiger zijn structurele maatregelen te nemen om een concurrerende markt in de energiesector tot stand te brengen. Er zijn geen wezenlijke maatregelen genomen om de concurrentie in de sector detailhandel te verbeteren.
Het toezichtkader voor de financiële sector is hervormd, overeenkomstig de op Europees niveau genomen beslissingen. Vanaf 1 april 2011 vallen alle toezichtactiviteiten onder de verantwoordelijkheid van de Nationale Bank van België, die met zowel het micro- als het macroprudentiële toezicht is belast.	Ondanks de maatregelen die de regering heeft genomen om het toezicht op de banksector te verbeteren, bleek het onmogelijk de val van Dexia in oktober 2011 te voorkomen, en er is behoefte aan verdere verbetering van het toezicht op de sector.
Europa 2020 (nationale doelen en vooruitgang)	
Werkgelegenheidsdoel: 73,2% of meer	Het werkgelegenheidscijfer bedroeg 67,1% in 2009 en 67,3% in 2011. Verdere inspanningen en

	hervormingen zullen nodig zijn om het doel van 73,2% te bereiken.
O&O-doelstelling: 3,0% van het bbp	De bruto binnenlandse uitgaven voor O&O (in % van het bbp) bedroegen 2,03% in 2009 en 1,99% in 2010. Dit wijst erop dat er geen vooruitgang is geboekt in de richting van het doel van 3%.
Broeikasgasemissiedoelstelling: -15% (vergeleken met emissies in 2005; ETS-emissies vallen niet onder dit nationale doel.	Ontwikkeling van broeikasgasemissies (excl. ETS) tussen 2005 en 2010: -1% (dit gegeven stemt overeen met de huidige ETS scope). Op basis van actuele metingen wordt een toename met 0,3% tegen 2020 voorspeld, wat erop wijst dat er onvoldoende vooruitgang is geboekt.
Hernieuwbare energie-doel: 13%	Het aandeel van hernieuwbare energie in het totale bruto energieverbruik bedroeg 4,6% in 2009. België heeft het tussentijdse doel voor 2011/2012 voor hernieuwbare energie al bereikt.
Energie-efficiëntie — vermindering van primair energieverbruik tegen 2020 (in Mtoe) 9,80 Mtoe	De energie-efficiëntiedoelstellingen worden bepaald aan de hand van nationale omstandigheden en nationale formules. Aangezien pas onlangs overeenstemming is bereikt over de gemeenschappelijke methodologie voor het vaststellen van het energieconsumptie-effect tegen 2020 in termen van deze doelstellingen is de Commissie nog niet in staat een beoordeling te geven.
Voortijdige schoolverlaters: 9,5% of minder	Vroegtijdige schoolverlating (het percentage van de bevolking van 18-24 jaar met hoogstens lager secundair onderwijs dat geen verder onderwijs of een opleiding volgt) bedroeg 11,1% in 2009 en 11,9% in 2010. Dit is dus een lichte verslechtering, die erop wijst dat er geen vooruitgang is geboekt in de richting van het doel. Het percentage vroegtijdige schoolverlaters onder migranten is aanzienlijk hoger dan onder autochtone Belgen.
Tertiair opleidingsniveau: 47% of meer	Het percentage van de bevolking met tertiair onderwijs bedroeg 42% in 2009 en 44,4% in 2010. Er is dus vooruitgang geboekt met de verwezenlijking van de doelstelling.
Verkleining van de populatie waarvoor armoede of sociale uitsluiting dreigt: 380 000 (aantal personen)	Het aantal personen waarvoor armoede of sociale uitsluiting dreigde bedroeg 2 145 000 in 2009 en 2 235 000 in 2010. De in 2009 geboekte vooruitgang (een vermindering van 49 000 vergeleken in 2008) werd in 2010 dus weer ongedaan gemaakt.

BIJLAGE

Tabel I. Macro-economische indicatoren

	1995-1999	2000-2004	2005-2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kernindicatoren								
Bbp-groei (%)	2,6	2,0	2,1	-2,8	2,3	1,9	0,0	1,2
Output gap ¹	-0,2	0,6	1,5	-2,3	-1,2	-0,4	-1,4	-1,3
HICP (jaarlijkse verandering in %)	1,3	2,0	2,8	0,0	2,3	3,5	2,9	1,8
Binnenlandse vraag (jaarlijkse verandering in %) ²	2,2	1,5	2,5	-2,4	1,2	1,9	0,2	1,1
Werkloosheidscijfer (% van de begroepsbevolking) ³	9,2	7,5	7,8	7,9	8,3	7,2	7,6	7,9
Bruto-investeringen in vaste activa (in % van het bbp)	20,4	20,0	21,4	20,9	20,2	20,8	21,0	21,1
Bruto nationale besparingen (in % van het bbp)	25,5	25,5	25,7	20,5	23,3	23,5	22,9	23,0
Overheid (in % van het bbp)								
Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	-2,5	0,0	-0,8	-5,6	-3,8	-3,7	-3,0	-3,3
Brutoschuld	122,1	102,0	88,3	95,8	96,0	98,0	100,5	100,8
Netto financiële activa	-110,2	-91,8	-76,4	-79,7	-80,2	-81,5	n.a	n.a
Totale ontvangsten	48,7	49,6	48,8	48,1	48,9	49,4	50,9	50,4
Totale uitgaven	51,2	49,6	49,5	53,7	52,7	53,2	53,9	53,7
waarvan: rente	7,8	5,7	4,0	3,6	3,4	3,3	3,3	3,3
Vennootschappen (in % van het bbp)								
Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	1,3	-0,1	1,0	0,9	3,8	1,9	0,8	1,3
Netto financiële activa, niet-financiële vennootschappen	-88,5	-103,3	-111,5	-108,0	-115,8	-100,5	n.a	n.a
Netto financiële activa, financiële instellingen	-5,2	-5,4	-5,1	4,4	6,6	6,6	n.a	n.a
Investeringen (bruto)	12,7	13,4	14,5	11,7	12,3	13,4	13,5	13,8
Exploitatieoverschot (bruto)	20,5	20,8	23,2	22,0	23,3	23,4	22,9	23,3
Huishoudens en IZW's t.b.v. huishoudens (in % van het bbp)								
Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	5,7	5,0	2,8	5,3	3,5	4,1	4,0	4,0
Netto financiële activa	240,6	244,4	217,3	209,1	207,2	197,9	n.a	n.a
Brutolonen	38,9	39,4	38,5	39,7	38,9	39,1	39,6	39,2
Netto-inkomen uit vermogen	12,0	10,2	8,7	8,8	8,6	8,9	8,9	9,0
Ontvangen lopende overdrachten	22,1	21,6	21,1	23,1	22,8	22,8	23,3	23,4
Besparingen (bruto)	12,1	10,7	9,8	11,9	10,2	10,5	10,3	10,3
Buitenland (in % van het bbp)								
Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	4,5	4,8	2,7	0,3	3,1	2,1	1,7	1,8
Netto financiële activa	-34,4	-41,8	-22,8	-22,5	-13,8	-17,9	n.a	n.a
Netto-uitvoer van goederen en diensten	3,8	4,5	3,1	2,7	2,7	1,7	1,2	1,3
Netto primair inkomen, ontvangen van het buitenland	1,8	1,6	1,0	-0,6	1,8	1,8	1,7	1,7
Kapitaaltransacties (netto)	0,0	-0,1	-0,2	-0,4	-0,1	-0,2	0,2	0,2
Verhandelbare sector	42,5	41,0	39,6	37,2	37,3	37,7	n.a	n.a
Niet-verhandelbare sector	47,1	48,4	49,6	52,2	51,9	51,7	n.a	n.a
waarvan: Bouwnijverheid	4,7	4,6	4,9	5,2	5,1	5,1	n.a	n.a
Reële effectieve wisselkoers (index, 2000=100)	109,2	104,4	109,9	114,3	112,1	114,1	113,9	114,1
Ruilvoet goederen en diensten (index, 2000=100)	102,8	100,5	98,8	100,2	98,7	97,5	97,0	97,1
Exportprestatie (index, 2000=100)	105,8	98,7	92,1	91,9	91,5	92,0	91,5	91,7
Noten:								
¹ De output gap is het verschil tussen het feitelijk en het potentieel bruto binnenlands product tegen marktprijzen van 2000.								
² In de indicator voor de binnenlandse vraag zijn de voorraden begrepen.								
³ Werklozen zijn alle personen die geen werk hebben, actief naar werk zoeken en bereid zijn onmiddellijk of binnen een termijn van twee weken aan het werk te gaan. De beroepsbevolking is het totale aantal werkenden en werklozen. Het werkloosheidscijfer heeft betrekking op de leeftijdsgroep van 15-74-jarigen.								
Bron:								
Voorjaarsprognoses 2012 van de diensten van de Commissie.								

Tabel II. Vergelijking van macro-economische ontwikkelingen en prognoses

	2011		2012		2013		2014	2015
	COM	SP	COM	SP	COM	SP	SP	SP
Reëel bbp (verandering in %)	1,9	1,9	0,0	0,1	1,2	1,3	1,7	1,8
Particuliere consumptie (verandering in %)	0,7	0,8	0,1	-0,2	1,2	0,2	1,0	1,3
Bruto-investeringen in vaste activa	5,1	5,0	0,7	0,4	1,6	1,2	1,5	2,1
Uitvoer van goederen en diensten (ver. %)	4,8	5,0	0,8	0,4	4,2	2,4	3,5	4,0
Invoer van goederen en diensten (ver. %)	4,9	5,0	1,1	0,5	4,1	2,0	3,0	3,7
<i>Bijdragen tot de reële bbp-groei:</i>								
- Finale binnenlandse vraag	1,6	1,6	0,3	0,1	1,1	0,9	1,2	1,5
- Veranderingen in voorraden	0,2	0,3	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	-0,1
- Netto-uitvoer	0,0	0,1	-0,2	0,0	0,1	0,4	0,5	0,4
Output gap ¹	-0,4	-0,6	-1,4	-1,6	-1,3	-1,4	-0,9	-0,3
Werkgelegenheid (verandering in %)	1,3	1,2	0,0	0,2	0,4	0,3	0,7	1,0
Werkloosheidscijfer (verandering in %)	7,2	7,2	7,6	7,5	7,9	7,8	7,8	7,5
Arbeidsproductiviteit (verandering in %)	0,5	0,6	-0,1	-0,1	0,9	1,0	1,0	0,8
HICP-inflatie (%)	3,5	3,5	2,9	3,0	1,8	1,9	1,8	1,8
bbp-deflator (verandering in %)	2,2	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	1,9	1,8
Beloning van werknemers (per hoofd, ver. %)	3,3	3,4	3,1	3,3	2,3	3,4	2,8	2,3
Vorderingsoverschot/-tekort t.o.v. het buitenland (in % van het bbp)	2,1	2,0	1,7	1,5	1,8	2,2	2,6	2,6
<u>Noot:</u> ¹Als % van het potentiële bbp, waarbij de in het programma vermelde potentiële bbp-groei is herberekend door de Commissie. <u>Bron :</u> Voorjaarsprognoses 2012 van de diensten van de Commissie (COM); Stabiliteitsprogramma (SP).								

Tabel III. Samenstelling van de begrotingsaanpassing

(in % van het bbp)	2011	2012		2013		2014	2015	Verandering : 2011-2015
	COM	COM	SP	COM	SP	SP	SP	SP
Ontvangsten	49,4	50,9	51,3	50,4	51,3	51,6	52,0	2,6
<i>waarvan:</i>								
- Belastingen op productie en invoer	12,6	12,9	13,1	12,9	13,0	13,1	13,2	0,6
- Belastingen op inkomen, vermogen enz.	15,9	16,5	16,7	16,4	16,9	17,0	17,1	1,2
- Sociale premies	16,7	16,9	17,0	16,8	17,1	17,1	17,1	0,4
- Overige (restpost)	4,2	4,6	4,5	4,3	4,3	4,4	4,6	0,4
Uitgaven	53,2	53,9	54,0	53,7	53,5	52,7	52,0	-1,2
<i>waarvan:</i>								
- Primaire uitgaven	49,8	50,5	50,5	50,4	50,0	49,3	48,6	-1,2
<i>waarvan:</i>								
Beloning van werknemers en intermediair verbruik	16,3	16,3	16,5	16,1	16,1	15,8	15,4	-0,9
Sociale uitkeringen	25,2	25,8	25,8	26,0	25,9	25,8	25,7	0,5
Subsidies	2,6	2,6	2,7	2,6	2,6	2,5	2,5	-0,1
Bruto-investeringen in vaste activa	1,7	1,8	1,8	1,6	1,6	1,5	1,5	-0,2
Overige (restpost)	4,1	3,9	3,8	4,0	3,7	3,6	3,5	-0,6
- Rente-uitgaven	3,3	3,3	3,5	3,3	3,5	3,4	3,4	0,1
Overheidssaldo (GGB)	-3,7	-3,0	-2,8	-3,3	-2,2	-1,1	0,0	3,7
Primair saldo	-0,4	0,4	0,7	0,0	1,3	2,3	3,4	3,8
Eenmalige en andere tijdelijke maatregelen	-0,1	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Overheidssaldo excl. eenmalige maatr.	-3,6	-3,4	-3,1	-3,3	-2,2	-1,1	0,0	3,6
Output gap ²	-0,4	-1,4	-1,6	-1,3	-1,4	-0,9	-0,3	0,1
Conjunctuurgezuiverd saldo ²	-3,5	-2,2	-2,0	-2,6	-1,4	-0,6	0,1	3,6
Structureel saldo³	-3,4	-2,7	-2,3	-2,6	-1,4	-0,6	0,1	3,5
<i>Verandering in het structurele saldo</i>		0,7	1,1	0,1	0,9	0,7	0,8	
Structureel primair saldo³	-0,1	0,7	1,2	0,7	2,1	2,8	3,5	3,6
<i>Verandering in het structurele primaire saldo</i>		0,7	1,3	0,0	0,9	0,6	0,8	
Benchmark uitgaven								
Reële groei overheidsuitgaven ⁴		-2,38	1,45	1,93	-2,60	-3,08	-3,50	-
Referentiepercentage ^{5,6}		1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	-
Lager referentiepercentage ^{5,7}		0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	-
Afwijking in % van bbp van het toepasselijke ref.-percentage		-1,38	0,52	0,76	-1,49	-1,71	-1,89	-
Gem. afwijking (2 jaar) in % van het bbp van het toepasselijke ref.-percentage		n.a.	n.a.	-0,31	-0,48	-1,60	-1,80	-
Notes:								
¹ Bij ongewijzigd beleid.								
² Output gap (in % van het potentiële bbp) en conjunctuurgezuiverd saldo volgens het programma, zoals herberekend door de Commissie op basis van de informatie in het programma.								
³ Structureel (primair) saldo = conjunctuurgezuiverd (primair) saldo excl. eenmalige en andere tijdelijke maatregelen.								
⁴ Gewijzigde totale uitgaven gebruikt voor de uitgavenbenchmark, groeipercents zonder niet-discretionaire wijzigingen van de werkloosheidsuitkeringen en discretionaire maatregelen.								
⁵ De vanaf 2014 geldende referentiepercentages zullen halverwege 2012 beschikbaar zijn. Ter illustratie zijn in deze tabel voor de jaren 2014 en daarna de huidige percentages gebruikt.								
⁶ Het (standaard-)referentiepercentage is van toepassing met ingang van het jaar na dat waarin het betreffende land zijn MTD haalt.								
⁷ Het lagere referentiepercentage is van toepassing zolang het land nog op weg is naar zijn MTD, met inbegrip van het jaar waarin de MTD								
Bron :								
Voorjaarsprognoses 2012 van de diensten van de Commissie (COM); Stabiliteitsprogramma (SP).								

Tabel IV. Schuldynamiek

(in % van het bbp)	Gemid. 2006-10	2011	2012		2013		2014	2015
			COM	SP	COM	SP	SP	SP
Brutoschuldquote¹	90,6	98,0	100,5	99,4	100,8	97,8	95,5	92,3
Verandering in de quote	0,8	2,0	2,5	1,4	0,3	-1,6	-2,3	-3,2
<i>Bijdragen²:</i>								
1. Primair saldo	-1,7	0,4	-0,4	-0,7	0,0	-1,3	-2,3	-3,4
2. Sneeuwbal effect	1,0	-0,5	1,3	1,4	0,0	0,1	0,0	0,1
<i>waarvan:</i>								
Rente-uitgaven	3,7	3,3	3,3	3,5	3,3	3,4	3,4	3,4
Groeï-effect	-1,0	-1,7	0,0	-0,1	-1,2	-1,2	-1,6	-1,7
Inflatie-effect	-1,7	-2,0	-2,0	-2,0	-2,1	-2,1	-1,8	-1,6
3. Stock-flow adjustment	1,5	2,1	1,5	0,7	0,4	-0,3	0,0	0,1
<i>waarvan:</i>								
Verschil								
kasbasis/transactiebasis								
Geacc. financiële activa								
<i>Privatisering</i>								
Waarderings- en andere								
resteffecten								
		2011	2012		2013		2014	2015
			COM/SP ³	SP ⁴	COM/SP ³	SP ⁴	SP	SP
Kloof tov schuldbenchmark^{5,6}	-	-	-	-	-	-	-	-
Structurele aanpassing⁷	-	-	-	-	0,9	0,9	0,7	0,8
<i>Te vergelijken met:</i>								
Vereiste aanpassing ⁸	-	-	-	-	0,3	0,3	0,0	0,0
Noten:								
¹ Aan het einde van de periode.								
² Het sneeuwbal effect geeft het effect weer van de rentelasten op de totale overheidsschuld en van de reële bbp-groei en de inflatie op de schuldquote (via de noemer). De stock-flow adjustment omvat verschillen tussen de berekening op kasbasis en op transactiebasis, de accumulatie van de financiële activa en de waarderings- en andere resteffecten.								
³ Beoordeling van het in het SP aangegeven consolideringspad, uitgaande van groei overeenkomstig de COM-prognoses.								
⁴ Beoordeling van het in het SP aangegeven consolideringspad, uitgaande van groei overeenkomstig de SP-ramingen.								
⁵ Niet relevant gedurende EDP/BTP die liepen in november 2011 en inde drie jaren na de correctie van het buitensporig tekort.								
⁶ Geeft het verschil aan tussen de schuldquote en de schuldbenchmark. Als dit cijfer positief is, voldoet de geraamde bruto schuldquote niet aan de schuldreductiebenchmark.								
⁷ Alleen van toepassing gedurende de overgangperiode van drie jaar vanaf de correctie van het buitensporige tekort voor EDP/BTP die in november 2011 liepen.								
⁸ Geeft de resterende jaarlijkse structurele aanpassing aan die - indien in acht genomen - waarborgt dat de lidstaat aan het einde van de overgangperiode zal voldoen aan de schuldreductiebenchmark, uitgaande van de veronderstelling dat de COM - en SP-begrotingsramingen worden gehaald.								
Bron:								
Voorjaarsprognoses 2012 van de diensten van de Commissie (COM); stabiliteitsprogramma (SP).								

Tabel V. Houdbaarheidsindicatoren

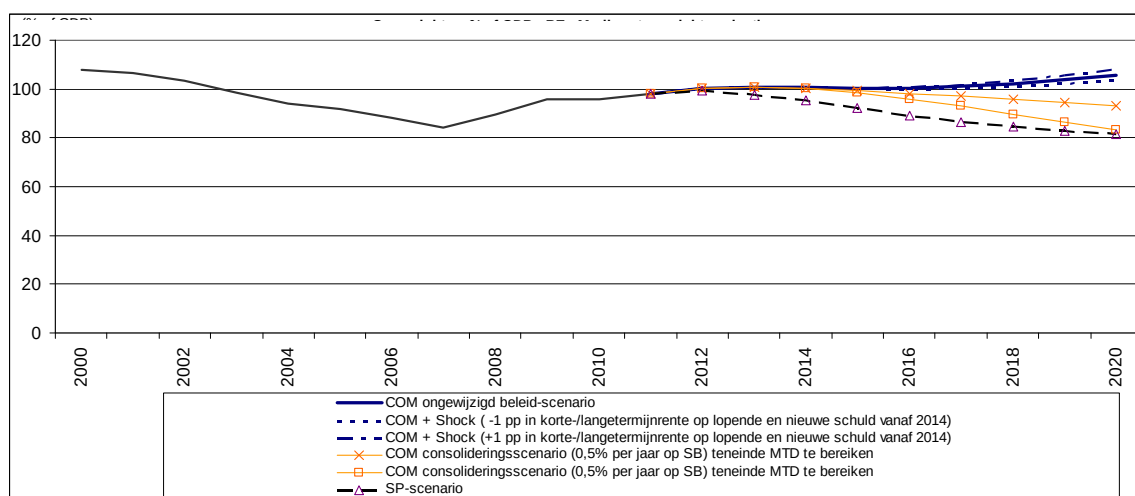
	BE		EU27	
	Ongewijzigd beleid-scenario	Stabiliteits-programma-scenario	Ongewijzigd beleid-scenario	SCPs-scenario
S2	7,5	4,8	2,9	0,7
waarvan:				
Initiële begrotingssituatie (IBP)	0,5	-1,9	0,7	-1,6
Langetermijnverandering van het primaire saldo (0)	7,0	6,7	2,3	2,4
waarvan:				
pensioenen	4,4	4,1	1,1	1,2
gezondheidszorg en langetermijnzorg	2,2	2,1	1,5	1,5
overige	0,4	0,4	-0,3	-0,3
S1 (vereiste aanpassing)*	6,2	2,1	2,2	-0,1
Schuld, % van bbp (2011)	98,0		82,8	
Leeftijdsgerateerde uitgaven, % van bbp (2011)	28,1		25,8	

Bron: Commissie; Stabiliteitsprogramma 2012.

Noot: het "ongewijzigd beleid"-scenario geeft de houdbaarheidskloof aan uitgaande van de veronderstelling dat de begrotingssituatie zich tot 2013 ontwikkelt overeenkomstig de voorjaarsprognose 2012. Het "stabiliteitsprogramma"-scenario geeft de houdbaarheidskloof aan uitgaande van de veronderstelling dat de begrotingsplannen in het programma volledig worden uitgevoerd.

* De vereiste aanpassing van het primaire saldo tot 2020 teneinde een overheidsschuld van 60% van het bbp te bereiken in 2030.

Figuur: Schuldprognose op middellange termijn

Tabel VI. Fiscaliteit

	2001	2005	2007	2008	2009	2010
Totale belastinginkomsten (incl. verplichte sociale bijdragen, % van bbp)	45,1	44,8	43,9	44,2	43,4	43,9
Opsplitsing naar economische functie (% van bbp) ¹						
Consumptie	10,9	11,1	10,9	10,7	10,6	10,9
waarvan:						
- BTW	6,9	7,0	7,1	7,0	6,9	7,1
- accijnzen op tabak en alcohol	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
- energie	1,4	1,5	1,3	1,2	1,3	1,3
- overige (restpost)	1,9	1,8	1,7	1,8	1,7	1,7
Arbeidskrachten, werkend	22,6	21,9	21,2	21,7	22,0	21,9
Arbeidskrachten, niet-werkend	2,1	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9
Inkomen uit vermogen en onderneming	6,1	6,2	6,2	6,2	5,2	5,4
Voorraden kapitaal/vermogen	3,3	3,7	3,6	3,7	3,6	3,7
<i>p.m.</i> Milieubelastingen ²	2,3	2,3	2,1	2,0	2,0	2,1
BTW-efficiëntie ³						
Feitelijke BTW-inkomsten als % van de theoretische inkomsten tegen standaardtarief	47,8	50,0	51,3	48,7	46,9	48,4
<u>Noot:</u> 1 Belastinginkomsten worden opgesplitst naar economische functie, al naar gelang het belastingen op consumptie, arbeid of kapitaal betreft. Zie Europese Commissie (2012), Taxation trends in the European Union, voor een meer gedetailleerde toelichting. 2 Deze categorie omvat belastingen op energie, vervoer en vervuiling en middelen begrepen in belastingen op consumptie en kapitaal. 3 De BTW-efficiëntie wordt gemeten via de BTW-inkomstenratio. Dit is de verhouding tussen de feitelijk geïnde BTW en het bedrag dat theoretisch geïnd zou worden als op alle finale consumptie BTW geheven zou worden volgens het standaardtarief. Een lage ratio kan duiden op een beperkte grondslag als gevolg van ruime vrijstellingen of de toepassing van gereduceerde tarieven op een groot aantal goederen en diensten ("policy gap") of op gebrekkige inning van de belasting, bv. door fraude ("collection gap"). Zie: Europese Commissie (2011), Tax reforms in EU Member States, European Economy 5/2011, voor een meer gedetailleerde uitleg. Bron: Commissie						

Tabel VII. Indicatoren voor de financiële markten

	2007	2008	2009	2010	2011
Totale activa van de banksector (in % van het bbp)	387,9	368,7	340,0	320,2	324,2
Aandeel van de activa van de grootste vijf banken (in % van de totale activa)	83,4	80,8	77,1	74,9	...
Buitenlandse participatie in het bankwezen (in % van de totale activa)	24,8	26,8	60,7	...	...
Indicatoren voor de financiële soliditeit:					
- dubieuze leningen (in % van de totale leningen) ¹⁾	1,2	1,7	3,1	2,8	...
- solvabiliteitsratio (%) ^{1), 2)}	11,3	16,4	17,3	19,3	...
- winstgevendheid - rendement eigen vermogen (%) ^{1), 3)}	13,3	-35,7	-2,5	10,6	...
Particuliere kredietverlening (jaarlijkse verandering in %)	18,5	-0,2	-5,1	-2,4	-1,8
Woningkredieten (jaarlijkse verandering in %)	5,8	-23,8	-8,1	6,6	-1,1
Verhouding uitstaande leningen/deposito	74,5	70,5	65,2	62,4	60,1
CB-liquiditeit als % van passiva	4,6	7,9	3,9	0,8	4,9
Blootstelling van banken aan landen die officiële financiële bijstand ontvangen (in % van het bbp) ⁴⁾	28,0	26,8	16,6	14,1	10,5
Particuliere schuld (in % van het bbp)	99,7	96,1	94,5	89,0	84,4
Brutoschuld t.o.v. het buitenland (in % van het bbp) ⁵⁾					
- Overheid	52,7	62,3	60,5	59,7	53,6
- Particuliere sector	45,3	95,7	87,7	90,2	90,4
Langerenteverschil t.o.v. Duitse bunds (basispunten)*	11,2	43,3	67,9	71,9	162,5
Kredietverzuiwingspreads voor overheidspapier (5 jaar)*	...	45,1	66,1	95,2	173,3
Noten:					
¹⁾ Laatste gegevens december 2010.					
²⁾ De solvabiliteitsratio is gelijk aan het totale kapitaal gedeeld door de risicogewogen activa.					
³⁾ Verhoudingsgetal tussen netto-inkomsten en eigen vermogen.					
⁴⁾ De bestreken landen zijn IE, EL, PT, RO, LV en HU.					
⁵⁾ Laatste gegevens 2011Q3.					
* Uitgedrukt in basispunten.					
Bron :					
Bank voor Internationale Betalingen en Eurostat (blootstelling aan macro-financieel kwetsbare landen), IMF (indicatoren financiële gezondheid), Commissie (rentetarieven op lange termijn), Wereldbank (brutoschuld buitenland) en ECB (alle andere indicatoren).					

Tabel VIII. Sociale en arbeidsmarktindicatoren

Arbeidsmarktindicatoren	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Arbeidsparticipatie (% van de bevolking van 20-64 jaar)	66,5	67,7	68,0	67,1	67,6	67,3
Toename van de werkgelegenheid (verandering in % t.o.v. het voorafgaande jaar)	0,7	2,7	1,5	-0,6	1,5	0,5
Arbeidsparticipatie van vrouwen (% van de vrouwelijke bevolking van 20-64 jaar)	58,8	60,3	61,3	61,0	61,6	61,5
Arbeidsparticipatie van mannen (% van de mannelijke bevolking van 20-64 jaar)	74,0	75,0	74,7	73,2	73,5	73,0
Arbeidsparticipatie van ouderen (% van de bevolking van 55-64 jaar)	32,0	34,4	34,5	35,3	37,3	38,7
Deeltijdarbeid (in % van de totale werkgelegenheid)	22,3	22,3	22,8	23,6	24,3	25,3
Deeltijdarbeid onder vrouwen (% van werkende vrouwen)	41,3	40,8	41,1	41,6	42,5	43,7
Deeltijdarbeid onder mannen (% van werkende mannen)	7,4	7,6	8,0	8,7	9,1	10,0
Arbeid voor bepaalde tijd (% werknemers met een contract voor bepaalde tijd)	8,7	8,6	8,3	8,2	8,1	9,0
Werkloosheidscijfer ¹ (% van de beroepsbevolking)	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2
Langdurige werkloosheid ² (% van de beroepsbevolking)	4,2	3,8	3,3	3,5	4,1	3,5
Jeugdwerkloosheid (% van jonge arbeidskrachten (15-24jaar))	20,5	18,8	18,0	21,9	22,4	18,7
NEET-percentages ³ onder jongeren (% van de bevolking van 15-24 jaar)	11,2	11,2	10,1	11,1	10,9	:
School- en opleidingsuitval (% van de bev. van 18-24 jaar die lager sec. onderwijs als hoogste opleidingsniveau hebben en geen verder onderwijs of opleiding volgen)	12,6	12,1	12,0	11,1	11,9	:
Tertiair opleidingsniveau (% van de bevolking van 30-34 jaar dat hoger onderwijs met succes heeft doorlopen)	41,9	41,3	42,3	42,5	43,8	:
Arbeidsproductiviteit per werknemer (jaarlijkse verandering in %)	1,6	1,2	-0,8	-2,7	1,4	0,5
Aantal gewerkte uren per werknemer (jaarlijkse verandering in %)	0,1	-0,4	0,4	-1,3	0,4	0,4
Arbeidsproductiviteit per gewerkt uur (jaarlijkse verandering in %; constante prijzen)	1,4	1,7	-1,3	-1,3	1,0	0,1
Beloning per werknemer (jaarlijkse verandering in %; constante prijzen)	1,1	1,0	1,4	-0,1	-0,4	1,0
Nominale stijging van de loonkosten per eenheid (jaarlijkse verandering in %)	1,8	2,1	4,5	3,9	0,0	2,7
Reële stijging van de loonkosten per eenheid (jaarlijkse verandering in %)	-0,5	-0,2	2,3	2,6	-1,8	0,5
Noten:						
¹ Volgens de IAO-definitie, leeftijdsgroep van 15-74 jaar.						
² Percentage van de beroepsbevolking dat ten minste 12 maanden werkloos is.						
³ NEET: personen die geen werk hebben en evenmin onderwijs of een opleiding volgen.						
Bronnen:						
Commissie (EU-arbeidskrachtenenquête en Europese nationale rekeningen)						

Tabel VIII. Sociale en arbeidsmarktindicatoren (vervolg)

Uitgaven voor socialezekerheidsuitkeringen (% van het bbp)	2005	2006	2007	2008	2009
Ziekte/gezondheidszorg	7,54	7,26	7,29	7,53	8,17
Invaliditeit	1,91	1,84	1,79	1,88	2,05
Ouderdom en nabestaanden	8,44	8,49	8,19	8,68	9,45
Gezin/kinderen	2,04	2,02	2,07	2,06	2,23
Werkloosheid	3,45	3,41	3,27	3,31	3,83
Huisvesting en sociale uitsluiting, n.e.g.	0,07	0,13	0,14	0,23	0,23
Totaal	27,3	27,1	26,8	28,1	30,4
Waarvan: inkomensafhankelijke uitkeringen	1,04	1,10	1,15	1,36	1,43
Indicatoren voor sociale integratie	2006	2007	2008	2009	2010
Armoede- of uitsluitingsrisico ¹ (% van de totale bevolking)	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8
Armoede- of uitsluitingsrisico voor kinderen (% van personen van 0-17 jaar)	21,4	21,6	21,3	20,5	23,2
Armoede- of uitsluitingsrisico voor ouderen (% personen van 65+)	25,2	25,0	22,9	23,1	21,0
Armoederisico ² (% van de totale bevolking)	14,7	15,2	14,7	14,6	14,6
Waarde van de relatieve armoederempel (alleenstaande per jaar) - in KKS	9707	9787	10046	10494	10398
Ernstige materiële deprivatie ³ (% van de totale bevolking)	6,4	5,7	5,6	5,2	5,9
Percentage personen in huishoudens met lage werkintensiteit ⁴ (% personen van 0-59 jaar die geen student zijn)	14,3	13,8	11,7	12,3	12,6
Percentage werkenden dat een armoederisico loopt (in % van de werkenden)	4,2	4,4	4,8	4,6	4,5
Noten:					
¹ Personen die een armoede-of uitsluitingsrisico lopen (AROEPE): personen die een armoederisico lopen en/of die met ernstige materiële deprivatie kampen en/of die deel uitmaken van een huishouden met een werkintensiteit die nul of bijzonder laag is.					
² Armoederisicopercentage: percentage van de bevolking met een gestandaardiseerd beschikbaar inkomen dat minder bedraagt dan 60% van het nationale gestandaardiseerde mediaaninkomen.					
³ Percentage van de bevolking dat kampt met ten minste 4 van de volgende 9 deprivaties: ze kunnen het zich niet veroorloven i) de huur- of energierekeningen te betalen; ii) hun woning voldoende te verwarmen; iii) onverwachte uitgaven te doen; iv) om de twee dagen vlees, vis of even proteïnerijk voedsel te eten; v) één keer per jaar een week met vakantie te gaan; of zich vi) een auto; vii) een wasmachine; viii) een kleurentelevisie; ix) een telefoon aan te schaffen.					
⁴ Personen in huishoudens met zeer lage werkintensiteit: percentage van de 0-59-jarigen dat deel uitmaakt van de huishoudens waar de volwassenen de voorbije 12 maanden minder dan 20% van hun totale potentiële					
Bronnen:					
ESSPROS voor de uitgaven voor socialezekerheidsuitkeringen; EU-SILC voor sociale insluiting/integratie.					

Tabel IX: Indicatoren voor de prestatie van de productmarkten en beleidsindicatoren

Prestatie-indicatoren	2002-2006	2007	2008	2009	2010	2011
Arbeidsproductiviteit ¹ totale economie (jaarlijkse groei in %)	1,3	1,2	-0,8	-2,7	1,5	1,5
Arbeidsproductiviteit ¹ in be-en verwerkende industrie (jaarlijkse groei in %)	2,8	4,4	-0,7	n.a.	n.a.	n.a.
Arbeidsproductiviteit ¹ in de elektriciteits-, gas- en watersector (jaarlijkse groei in %)	1,6	-2,0	-2,7	-3,9	n.a.	n.a.
Arbeidsproductiviteit ¹ in de bouwnijverheid (jaarlijkse groei in %)	2,9	-1,3	-2,8	-2,6	0,1	n.a.
Octrooi-intensiteit in de be- en verwerkende industrie ² (EOB-octrooiën gedeeld door de bruto toegevoegde waarde van de sector)	3,1	3,1	2,7	n.a.	n.a.	n.a.
Beleidsindicatoren	2002-2006	2007	2008	2009	2010	2011
Afdwingen van contracten ³ (dagen)	n.a.	505	505	505	505	505
Benodigde tijd om een bedrijf te starten ³ (dagen)	n.a.	4	4	4	4	4
O&O-uitgaven (in % van het bbp)	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	n.a.
Tertiair opleidingsniveau (% van de bevolking van 30-34 jaar)	38,7	41,5	42,9	42,0	44,4	n.a.
Totale overheidsuitgaven voor onderwijs (in % van het bbp)	6,0	6,0	6,5	n.a.	n.a.	n.a.
	2005	2006	2008	2009	2010	2011
Productmarktregulering ⁴ , algemeen (Index; 0=niet gereguleerd; 6=sterkst gereguleerd)	n.a.	n.a.	1,4	n.a.	n.a.	n.a.
Productmarktregulering ⁴ , detailhandel (Index; 0=niet gereguleerd; 6=sterkst gereguleerd)	n.a.	n.a.	3,7	n.a.	n.a.	n.a.
Productmarktregulering ⁴ , netwerkindustrieën ⁵ (Index; 0=niet gereguleerd; 6=sterkst gereguleerd)	2,0	1,9	1.8*	n.a.	n.a.	n.a.
Noten: ¹De arbeidsproductiviteit is gelijk aan de bruto toegevoegde waarde (tegen constante prijzen) gedeeld door het aantal ²De octrooigegevens hebben betrekking op aanvragen bij het Europees Octrooibureau (EOB). Zij worden meegeteld volgens het jaar waarin zij bij het EOB zijn ingediend. Zij worden uitgesplitst volgens de woonplaats van de uitvinder, waarbij met breuken wordt gewerkt als er meerdere uitvinders of IPC-klassen zijn, om dubbeltellingen te voorkomen. ³De methodologie, met inbegrip van de aannames, voor de opstelling van deze indicator wordt in detail beschreven op de website http://www.doingbusiness.org/methodology. ⁴De methodologieën voor de indicatoren voor de productmarktregulering worden in detail beschreven op de website http://www.oecd.org/document/1/0,3746,en_2649_34323_2367297_1_1_1_1,00.html. De laatste beschikbare indicatoren voor de productmarktregulering hebben betrekking op 2003 en 2008, behalve wat de netwerkindustrieën betreft. ⁵Geaggregeerde ETCR-indicator. *Cijfer voor 2007. Bron : Commissie, Wereldbank - <i>Doing Business</i> (voor afdwinging van contracten benodigde tijd om een bedrijf te starten) en de OESO (voor de indicatoren voor de productmarktregulering).						

Tabel X: Indicatoren inzake groene groei

België		2001-2005	2006	2007	2008	2009	2010
"Groene groei"-prestaties							
Macroeconomisch							
Energie-intensiteit	kgoe / €	0,22	0,21	0,20	0,20	0,21	0,21
Koolstofintensiteit	kg / €	0,55	0,49	0,46	0,46	0,44	n.a.
Hulpbronnenintensiteit (tegenpool van hulpbronnenproductiviteit)	kg / €	0,70	0,66	0,64	0,64	0,63	n.a.
Afvalintensiteit	kg / €	n.a.	0,21	0,19	0,17	n.a.	n.a.
Energiehandelsbalans	% bbp	-3,0%	-4,6%	-3,7%	-5,4%	-3,3%	-3,9%
Gewicht energie in HICP	%	10	10	10	11	11	11
Verskil tussen verandering energieprijzen en inflatie	%	1,24	6,8	-2,2	21,7	-12,9	4,7
Milieubelasting in verhouding tot belasting op arbeid	ratio	9,4%	9,3%	9,1%	8,3%	8,5%	n.a.
Milieubelasting in verhouding tot totale belastingen	ratio	5,1%	4,8%	4,7%	4,4%	4,7%	n.a.
Sectoraal							
Energie-intensiteit industrie	kgoe / €	0,26	0,23	0,22	0,22	0,19	n.a.
Aandeel van energie-intensieve industrieën in de economie	% bbp	11,3	11,0	10,8	10,1	9,6	n.a.
Elektriciteitsprijzen voor middelgrote industriële gebruikers	€ / kWh	0,07	0,08	0,09	0,10	0,10	0,09
Overheidsuitgaven O&O voor energie	% GDP	n.a.	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	n.a.
Overheidsuitgaven O&O voor het milieu	% GDP	n.a.	0,01%	0,02%	0,01%	0,02%	n.a.
Recyclingpercentage van gemeentelijk afval	ratio	83,9%	88,0%	88,8%	91,2%	93,7%	n.a.
Aandeel broeikasgasemissies dat onder ETS valt	%	n.a.	39,8%	39,7%	41,0%	37,1%	n.a.
Energie-intensiteit vervoer	kgoe / €	0,49	0,40	0,38	0,44	0,46	n.a.
Koolstofintensiteit vervoer	kg / €	1,28	1,08	1,03	1,07	1,11	n.a.
Verandering verhouding personenvervoer en bbp	%	-0,3%	-1,5%	0,7%	-1,2%	n.a.	n.a.
Veiligstelling van de energievoorziening							
Afhankelijkheid van invoer van energie	%	79,5%	79,8%	77,1%	79,9%	74,2%	n.a.
Diversificatie van invoer van aardolie	HHI	n.a.	0,23	0,27	0,22	0,20	n.a.
Diversificatie van de energiemix	HHI	0,28	0,28	0,28	0,29	0,30	n.a.
Aandeel hernieuwbare energie in de energiemix	%	1,5%	2,3%	2,7%	3,1%	3,9%	n.a.
Landspecifieke noten:							
Bij gebrek aan gegevens is het jaar 2011 niet in de tabel opgenomen.							
Algemene uitleg van de items:							
Bron: Eurostat tenzij anders aangegeven; uitleg ECFIN hieronder							
Alle macro-intensiteitsindicatoren zijn uitgedrukt als een verhouding van een fysieke hoeveelheid tot het bbp (in prijzen van 2000)							
Energie-intensiteit: bruto binnenlands energieverbruik (in kgoe) gedeeld door het bbp (in EUR)							
Koolstofintensiteit: Broeikasgasemissies (in kg CO2 equivalenten) gedeeld door het bbp (in EUR)							
Hulpbronnenintensiteit: binnenlands verbruik van grondstoffen (in kg) gedeeld door bbp (in EUR)							
Afvalintensiteit: afval (in kg) gedeeld door bbp (in EUR)							
Energiehandelsbalans: de verhouding tussen export en import van energie, uitgedrukt als % van het bbp							
Gewicht energie in HICP: het aandeel van de "energie"-items in het consumptiemandje gebruikt voor de berekening van de HICP							
Verskil tussen verandering energieprijzen en inflatie: energiecomponent van de HICP, en totale HICP-inflatie (jaarlijkse verandering in %)							
Milieubelasting in verhouding tot belasting op arbeid en totale belastingen: uit de database van DG TAXUD "Taxation trends in the European Union"							
Energie-intensiteit industrie: finale energieconsumptie van de industrie (in kgoe) gedeeld door de bruto toegevoegde waarde van de industrie (in EUR)							
Aandeel van energie-intensieve industrieën in de economie: aandeel van de bruto toegevoegde waarde van de energie-intensieve industrieën in het bbp							
Recyclingpercentage van gemeentelijk afval: verhouding gerecycled afval - totaal afval							
Overheidsuitgaven O&O voor energie of voor het milieu: overheidsuitgaven voor O&O (GBAORD) voor deze categorieën als % van het bbp							
Aandeel broeikasgasemissies dat onder ETS valt: gebaseerd op door de lidstaten aan de EEA gemelde broeikasgasemissies (excl. LULUCF)							
Energie-intensiteit vervoer: finaal energieverbruik van vervoer (in kgoe) gedeeld door de bruto toegevoegde waarde van de industrie (in EUR)							
Koolstofintensiteit vervoer: broeikasgasemissies in het vervoer gedeeld door de bruto toegevoegde waarde van de sector vervoer							
Toename personenvervoer: gemeten verandering (in %) van passagier-kilometers							
Afhankelijkheid van invoer van energie: netto invoer van energie gedeeld door bruto binnenlands energieverbruik incl. door internationale bunkers							
Diversificatie van invoer van aardolie: Herfindahl-index (HHI), berekend als de som van de gekwadrateerde marktaandelen van de landen van oorsprong							
Diversificatie van de energiemix: Herfindahl-index voor aardgas, totaal petroleumproducten, nucleaire energie, hernieuwbare energie en vaste brandstoffen							
Aandeel hernieuwbare energie in de energiemix: percentage bruto binnenlands energieverbruik, uitgedrukt in equivalenten van tonnen aardolie							